40¢

НОВІ ДНІ

ІК XI — КВІТЕНЬ — 1960 — APRIL — Ч. 123

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

На першій сторінці обкладинки:

Свята Софія в Києві — твердиня українського християнства. Сучасний вигляд.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Завертайло Данило, Чікаго, США	4
Клепачівська Марія, Вермонт, Ілл., США	4
о. М. Костюк, Н. Суррей, Канада	3
Гірна Мая, Аллістон, Канада	2
Буштрук П., Торонто, Канада	2
Кириленко Д., Ютика, США	2
Смик М., Детройт, США	1
Громницький М., Сан Франциско, США	1
Волков В., Філадельфія, США	1
Кузьмич Галина, Кабраматта, Австралія	1
Шахів Петро, Порт Альберні, Канада	1
С. Ш., Тулли, Австралія	1

НА РОЗБУДОВУ ВИДАВНИЦТВА ЖЕРТВУВАЛИ:

Чорний С., Квинстон, Австралія	$5.20
Кармазин Олекса, Ошава, Канада	4.50
Мілянський С., Нью-Гавен, Конн., США	4.00
Гірна М., Аллістон, Канада	3.30
о. прот. Є. Чижів, Монтреаль, Канада	2.75
Халява Іван, Детройт, США	2.00
Клепачівська Марія, Вермонт, Ілл., США	2.00
Кириленко Д., Ютика, США	2.00
Василенко Р., Оттава, Канада	1.50
Квас М., Торонто, Канада	1.50
о. М. Стеценко, Лак Ла Біч, Канада	1.50
Ромась Марія, Монтреаль, Канада	1.50
Стахова Євдокія, Вінніпеґ, Канада	1.50
Конюх В., Торонто, Канада	1.50
Качор Андрій, Вінніпеґ, Канада	1.50
Іваненко М., Каледон, Онт., Канада	1.50
Михальчук Г., Амстронґ, Канада	1.50
Кулиняк Ольга, Честер, Па., США	1.00
О. І., Торонто, Канада	1.00
Білак Д., Торонто, Канада	1.00
Веприк П., Торонто, Канада	0.50
Кривуша В., Торонто, Канада	0.50
Г. С., Тулли, Австралія	40 шіл.

Сердечно дякуємо всім за допомогу!

Редакція

ФУНДАТОРИ ЗБІРКИ ПОЕЗІЙ МИХ. СИТНИКА

На наше повідомлення і прохання у справі видання збірки поезій покійного Михайла Ситника (див. "Нові Дні", ч. 122, стор. 22) відгукнулись двоє наших читачів і вже задеклярували свої позички на цю мету:

Іван Халява, Детройт, США	$25.00
Зеленська Марина, Річмонд Гілл, США	10.00

Дякуємо їм за намір допомогти. Сподіваємось, що ще знайдуться наші читачі, які поможуть видати цю збірку. Тим більше, що вони на цьому нічого матеріяльно не втратять.

Редакція

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.50, піврічна $ 2.00

США — річна: $ 4.00, — піврічна: $ 2.50 амер.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI

187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide, South Australia
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Аргентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26), Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

NOWI DNI, a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Address:
187 Yarmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept.. Ottawa.

Printed by KIEV PRINTERS LIMITED, 686 Richmond St. W., Toronto, Ont., EM. 3-7839, Canada

Христос Воскрес!

Вже там, мабуть, закінчилась Всенощна,
Бо зорі-свічі капають з небес.
І з серць, немов з в'язниць, непереможно
Зриваються слова: Христос Воскрес!

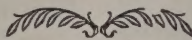
Вони летять, затаєні й відверті,
Такі легкі і теплі, ці слова,
І вже не страшно людям навіть смерти,
Ні каторги, де буря льодова.

Хоч і не дзвонять дзвони на Софії
І не шумлять на Юрі прапори,
Але в душі світлішають надії,
Як промені весняні угорі.

Чиясь там мати виглядає сина:
Вже писанки і паска на столі,
І нас усіх чекає Україна
На розговіння на своїй землі.

Прощаємо гріхи один одному,
І з наших душ, мов лід тяжкий вже скрес.
Доносяться аж з Краю, аж із дому
До нас святі слова: Христос Воскрес!

Михайло СИТНИК



Ольга ЛУБСЬКА

ВЕСНЯНІ ЛУНИ

Не встигнуть процвітом пойнятися сади,
Трава як слід не встигне прорости,
А ти летиш уже притьмом туди,
Де дід ще городив дубовий тин,
Де випало тобі на світ прийти.

Ти ж чуєш: проліски, принесені із гаю,
— Вернись, вернися, — кличуть щовесни.
І йменя не знаходиш, навісний,
Тому невловному, що теж скресає.
Стліває нецілований блакит рясний.
Гай-гай, в далечині життя прогаю...

РАННЯ КАЗКА

Рання казка нескладна: шипшини кущ
З примхою, що колючки між листя плута,
Загадкові трави, зелен-рута
На купальські, як сльоза, напої;
Та в небеснім пташнику
Голуб'яток двоє.

ЙОГО РОЗПОВІДЬ

Одне стебельце лісових конвалій,
Таке хвилююче-духмяне,
Дасть почуття, що здатне вітром стати.
(Зовсім не так, як інші оспівали.)
Хотів би в руки взяти й не розстатись,
І шкода вирвати — зів'яне.
Тоді всі друзі зайві й непомітні:
Трава співає й замість птахів — квіти.
Не кожному дано знечев'я вздріти
У дзеркалі струмка тремтінь двох кіс...
Тут би й сліпому руки простяглись
До пліч, що найясніші на світі,
Щоб дати дівчині опору на хисткому.
На молодому стовбурі вільшини
(Ніколи потім я не був там)
За кладкою направо, залишили
Ми напис — дата в квітні,
Яких сотні забуто.
І більше вже ніколи не було
Ні напису, ні кладки, ані кіс,
Лише тремтіння в борознах долонь
Росте, як ліс.

УСІМ НАШИМ ЧИТАЧАМ І СПІВРОБІТНИКАМ

РАДІСНЕ — ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Редакція

Я ДОДОМУ ПИШУ...

Я додому пишу нечасто,
Хоч забралась в таку далечінь.
Заважає мені то щастя,
То розваги, то просто лінь.
Мамо моя, не сумуй...
Щиру правду тобі скажу —
До неправди душа не лежить —
Я ніколи в житті не тужу,
Бо не маю від чого тужить,
Мамо моя повір...
Що не день — то радість нова.
Що не будень — то майже свято.
Що не слово — то щирі слова.
Бо у мене друзів багато.
Мамо моя, не тужи...
Не спіткнуся на жадній з доріг,
Не зазнаю в житті образи...
Як вернуся на рідний поріг —
Чи впізнаєш мене відразу?
Мамо моя, не плач...

Ліна КОСТЕНКО

КОХАННЯ З „HEPPY END"-ОМ

Анатоль ГАЛАН

І ось вони зустрілись. Давні-предавні знайомі. Він пам'ятав її ще дитиною, сусідовою дочкою, яка стрибала через обручик, а іноді, бажаючи "подражнити", показувала рожевого язика. Звичайно, він не звертав на неї уваги. Він був старшим аж на п'ять років і тому ставився презирливо, як до "маляти". Не зачепила вона чуттєвого коліщатка й тоді, коли мала сімнадцять. Вона була "не в його дусі". Русява, майже руда, з широкими вилицями, з очима, що настирливо лізли в душу... Та й чого лізти, коли та душа була застібнута на всі ґудзики, тягнулася до стрункої Тоні, на три роки старшої, але такої бажаної. Тоня вміла жагуче цілуватися. Він п'янів від її поцілунків, просто ставав безсилим, просив:

— Тоню, для чого ти мене мучиш? Я ж хлопець, мені двадцять два роки, прожени мене до чорта, або...

Ні, "або" не було. Тоня мала твердий характер і попередила раз назавжди: того не буде ніколи. Ну, подумай, Сергійку, припустімо, я вийшла б за тебе заміж. Ти зараз у такому стані, що ладний забути нашу різницю в роках, розпишешся й присягнеш бути мені вірним до кінця життя. А потім? Ти знаєш, що жінки старіються швидше від чоловіків. Тобі буде 37, а мені 40. Можливо, що я вже згублю свою вроду, і тоді прийде твоє каяття. Я знайду собі старшого на п'ять, навіть на десять років, і тоді знатиму, що він нікуди не дінеться...

Тоня, справді, одружилася з тридцятилітнім удівцем і була щаслива. А він? Тяжко говорити про минуле, коли вже нема й минулого, коли лишилися самі спогади.

Тепер же, ось у цей момент, він обернувся в п'ятнадцятилітнього хлопця і радо показав би язика давній знайомій...

— Та й де ж ви взялися? Постаріли, ох, постаріли, дорогий мій... сусіде! Звичайно, маєте родину, дітей, онуків?

— Нічого я не маю. Власне, мав, але чи можна поїхати нам на нашу батьківщину?

— Так, так... друже. Тож вам уже сорок п'ять? На п'ять років більше від мене? А пам'ятаєте, як ви мене зневажали?

В очах жінки стрибали хитрі бісики. Тепер лише він роздивився, які то були гарні очі. І зовсім вони не лізли в душу, навпаки, трималися незалежно і навіть переможливо...

— Хто ваш чоловік?

— Вітер у полі.

— Обійшлися?

— Ні, не обійшлася. Мала двох. Перший був дуже коханим, нема вже його на світі, від другого втекла за кордон.

— Аж так далеко?

— Мусіла. Він був "вождем народу", звичайно, обласного маштабу. Він вигриз мені печінку, перевиховуючи на свій лад...

— Не піддалися?

— Не піддалася. На щастя, не було дітей, і я з-за кордону показала йому язичка...

Вони йшли вулицею великого міста. Уважно спинялися на переходах, чекали, поки проїдуть автомашини. Він дивився на її профіль, відтінений елеґантним капелюхом, і спостеріг дивне явище: широких вилиць не було. Трохи вони виходили за звичайні рямки, тягнули обличчя донизу, але загалом це обличчя було надзвичайно милим, навіть дитячим, якого не торкнулася руїна часу.

— Я можу вас запросити до себе?

— Звичайно, можете, якщо... не маєте жінки.

Чорно-сиве волосся тріпнулося в обидві сторони. Він не мав жінки, але мріяв про неї. Йому остогидло це прокляте самотнє життя. Він шукав настирливо, навіть через газети, діставав відгуки, знайомився і... тікав. Як тяжко знайти жінку! Здавалось би, що нема в тому нічого складного. Аби була не осоружною, трохи відповідала б натурі, а інше не грає ролі. І ось не знайшов.

— Колись я, скорочено від вашого гарного імени Людмила, називав вас Лю... А тепер не знаю, як звернутись...

— Якщо хочете, так само. Справа лише в тому, що минуло двадцять п'ять років, але ж ми не минули... До речі, мені чомусь здавалося, що ви станете моїм чоловіком. Я вас дуже колись любила...

Вони піднялися на третій поверх. Під світлом електрики посміхнулася чепурна кухня. Все було в повному ладі, наче тут порядкувала жіноча рука.

— Ви добрий господар...

— Не думаю. Я прибираю раз на тиждень, а цього мало. Працюю, заробляю на хліб, складаю, щоб колись ці мої заощадження забрало місто... Словом, дурне життя.

— Можна зазирнути в інші кімнати?

— Ах, звичайно. Вибачте мені, Лю! Я, мабуть, від довгої самотности став схожим на дикуна, вже забув і про правила чемности...

— Слухайте, Сергію... Миколайовичу, ви пам'ятаєте Тоню?

— Звичайно.

— Так ось ми з нею жили в одному місті. Вона була дуже щасливою, мала двох чудових дітей, не знала нужди. А потім арештували її чоловіка-інженера, вона страшно мучилась, виплакала очі, майже осліпла. Дітей узяла баба, а Тоня...

— Покінчила з собою?

— Ні. Вона пішла в НКВД, добилася побачення з начальником і вилила йому в обличчя пляшечку сірчаної кислоти. Звичайно, після того її ніхто не бачив.

— Для чого ви мені це розповідаєте?

— Так. Я знала про вашу любов і хотіла сказати, що Тоня була варта тої любови.

У кімнаті, як кажуть, "пролетів тихий янгол". Тільки повзучі кроки автомашин, спотикаючись на вибоїнах і стогнучи при цьому, нагадували про шумливе місто навколо, про той скажений поспіх, що ним заражений весь північно-американський континент.

Сергій підвівся з канапи і, позіхнувши, сказав:

— Діла давно минулих днів. Знаєте, Лю, я вже давно відійшов від спогадів, бо це нічого не дає, лише шарпає нерви.

— Отже, живете теперішнім?

— Нічим я не живу. Теперішнє є в щасливих, майбутнє в молодих, а для мене на всіх часах стирчить міцний вузол...

— І даремно. Взагалі, я не пізнаю вас... Сергію. Оце все, що лишилося від життєрадісного, дотепного й здібного хлопця? Таж ви, здається були письменником.

— Був. Не тільки там, а й тут. Тепер поставив крапку.

— Крапку? На таланті? Цього вже я не розумію.

— А чого тут не розуміти, Лю? Ми не дома, а на еміґрації. Для кого писати? Для тих, що не читають?

— Ну, нащо ж так ображати еміґрацію? На триста тисяч одна тисяча напевно читає. І досить з вас.

— Не хочу. Киньмо про це. Ось краще я вас почастую вечерею.

Холодильник був повний. Різного роду консерви, солодощі, пляшки з "джусами" в господарському порядку розташувались на поличках.

— Вибирайте, що хочете, а я приготую.

— Ні, це я приготую. Ви тільки скажіть, де у вас потрібний посуд.

Сергієві було приємно бачити струнку жіночу постать біля плити. Він відвик від "домашньої ідилії", якось непомітно для себе очерствів, не надавав значення й тому доброму, чим іноді радувало його життя.

— Де ж ваші чарки?

— Я не п'ю.

— А для гостей?

— У мене їх не буває.

— Справді? Сергію Миколайовичу, чому ви такий вовкоподібний? Аж дивно. Таж ви жива людина. Ось я в сорок років ще мрію про майбутнє і, можливо, воно в мене буде... Мрію про... дитинку, хоч би одну. Хай би щебетала коло мене...

Сергієві злетіла з чола його похмурість. Він розсміявся.

— Про дитинку? А чи не пізно надумались?

— Я не тепер надумалась. Я її давно хотіла.

— Так тоді..

— Я знаю, що ви хочете сказати. Мала двох чоловіків і... Значить, нездібна? А чому це саме я, а не вони? Моя мама народила мене в сорок п'ять...

— Ні, з вами, їй-бо, весело, — сказав Сергій. — Ви справжня Лю. І як вам пощастило зберегти віру в життя?

— Ось так. За нашим мудрим законом: "Умирати збирайся, а хліб сій". Багато розвелося в нас песимістів, Сергію, а це ж зовсім непотрібно. Кожному приємніше бачити небо без хмар.

На дзвіниці близького собору годинник відраховав одинадцять ударів. Хтось зойкнув на вулиці, наче несподівано впав, чи дістав поличника. Починався час діяльности злочинного елементу.

— Мені треба щезати, — сказала гостя. — Пора!

— Я проведу вас...

— Ні, це зайве, Сергію Миколайовичу, я маю провожатого...

— Он як!

— Не дивуйтесь. Мій провожатий ось тут, у торбинці...

Людмила вийняла маленького жіночого "кольта".

— Знаєте, скільки він у мене живе? Точно тридцять років. Це мені подарунок від одного петлюрівського офіцера. Він тікав передягненим у неймовірне дрантя і попросив у мене, десятирічної дівчинки, хліба. Я принесла йому не лише хліба, а й сала, і пару білизни. Чомусь стало його, незнайомого, шкода. Тоді він сказав:

— Дитинко, і я маю доньку твоїх років. Побачу її, чи ні, — не знаю, бо вона в Польщі. Я тобі дарую одну небезпечну річ... Сховай, а як виростеш, розпоряджайся розумно, для самооборони, і згадай поручника Шелеста...

— Ви петлюрівець? — спитала я.

— Так. Ти мене не викажеш?

Я заперечливо похитала головою. Тоді він поцілував мене в чоло і зник. А я з цим подарунком не розлучалась ніколи.

— І за кордон вивезли?

— Вивезла. Хто б там подумав, що якась нещасна біженка озброєна? Зате я завжди почуваю себе спокійною. Цей провожатий не зрадить і не злякається на випадок чогось...

2

Від того вечора Сергій ожив. Зникла байдужість, уже він не сидів, затисши між колінньми руки і вперши невидючий погляд у стіну. Життя наповнилося змістом, і тим змістом стала жінка, що не потребує провожатого... Сергій ладний був запропонувати себе в чоловіки вже за пару тижнів, але давня знайома навмисно припиняла інтимну розмову, тягнула кудись на прогулянку, або й зовсім відверто починала глузувати.

— А чому ви, Сергію, не принесете мені квітів? Чому не напишете вірша? Може, не заслуговую? Якось воно дуже прозаїчно виходить...

— Лю...

— Що, милий? Вас дивує кокетство сорокалітньої жінки? Не до лиця їй, правда? А ви хотіли б, щоб я відразу розтанула перед вами?

— Про яке розтавання ви говорите, Лю? Хіба ми юнаки? Таж я люблю вас...

— Любите? А чому не любили раніше, коли я була молодою? Адже одно ваше слово і... Очевидно, на безпташші і жаба соловей, так?

— Лю, не будьте такою... злопам'ятною. Що ж, тоді не вийшло, а тепер...

— Тепер не вийде також, Сергію. Ні, я не так сказала. Тепер... Ви не звернули уваги на одну мою умову... навіть посміялися трохи з неї... А це зовсім не жарт.

— Про яку умову ви говорите?

— Про ту, що я хочу дитини... І щоб ви знали, моїм чоловіком буде тільки батько моєї дитини, або ніхто.

— Значить...

— Нічого не значить покищо. Поживем — побачим. І тоді лише я перейду до вашого помешкання і буду вам вірною до смерти.

Минали дні й тижні. Сергій часто зустрічався з Людмилою. Він чим далі переконувався в тому, що кращої подруги йому не знайти, що це остан-

ня надія, а після втрати її почнеться догорання, самотнє, нецікаве, без жодного виправдання. Але ж хто буде винен у нездійсненні надії? Хто матиме право обвинуватити?

— Настане весна, і мене вже тут не буде, — сказала одного разу Людмила.

— Чому?! — аж підскочив Сергій.

— Тому. Америка велика. Треба добре її оглянути...

— Ти зовсім не любиш мене, Лю...

— Як тобі сказати... Я знаю, що такого, як ти, не знайду ніколи. У нас багато спільного, як у людей, що походять з одної місцевости. Нас обох досить потріпало життя, і саме через це ми були б дуже уважними одне до одного. Але умова лишається незмінною, розумієш?

Перші слова, які виникли в думці Сергія, були "дурна баба", але вголос він їх, звичайно, не висловив. Він одним краєм душі визнавав слушність "умови", ціла ж душа не погоджувалась. Що за дурниці! Скільки подруж живуть разом, не маючи дітей, і однак, не роблять із того трагедії. У своєму роздратуванні Сергій хотів сказати ще, що це в тваринному світі підшукують плідників, а він людина і дивиться на справу інакше... Проте, Сергій знав, що існують так звані "ідеї фікс", яких жодними доказами з душі не викуриш, і тому обмежився іронічною посмішкою. Зрештою Лю йому близька, і може, якось "утруситься" між ними це непорозуміння.

З початком весни Людмила, справді, виїхала. Не втекла, попрощалася, навіть із сльозою, просила Сергія писати.

— Може, ще повернешся?

— Може й повернусь, коли... не вийду заміж.

Ударив би її Сергій. З насолодою б ударив. Хіба дозволено так знущатися з людини? І в той же час невимовна туга, навіть страждання огортало душу. Знову один. Знову безцільне існування. Краще було б не зустрічатися й не тішити себе надіями.

***

Перебирала жовте намисто удовичка-осінь. Красувалась останнім промінням, незахмареною блакиттю неба, але в повітрі вже відчувалося терпке умирання природи, ставало вдвічі сумніше тому, хто й так мав небагато радости.

Від Людмили вже два місяці не було листів, і Сергій вирішив поставити на всьому крапку. Ось кличе його такий же самотній приятель на фарму, як спільника. Будуть розводити там курей, ходитимуть на полювання, доживуть свого віку без зайвих, непотрібних переживань.

Давно мовчав у Сергія телефон. Не було кому дзвонити до нього, а може в цьому завинив і він сам. Останнім часом майже не сидів дома, блукав по вулицях, думав над тим, як посміялася з нього доля, відірвавши від рідної землі. Значить, дзвінки, якщо вони й були, лишалися без відповіді, а вдруге чи втретє не кожний схоче турбувати людину. І раптом сьогодні, вже дуже пізно, бо аж коло дванадцятої години вночі, дзвінок...

Сергій підніс рурку.

— Я слухаю...

— Сергію... Ти ще один?

— Лю?

— Так, Лю. Сергію, я лише приїхала. Чи можна в тебе зупинитись?

— І ти ще питаєш? Де ти? На станції? На якій? З речами? Приїхати за тобою?

— Приїдь... милий. Я б тебе не турбувала, але... треба, щоб ти приїхав.

***

— Ну, доброго здоров'я, доброго здоров'я! Боже, як ти змарнів! Чекай, ми трохи поговоримо перед тим, як їхати. Дома? Ні, краще тут, у цьому шумі. Знаєш, є розмови, що потребують шуму. Є такі розмови...

Сергій дивився на Людмилу й не пізнавав її. Ця гарна, трохи насмішкувата жінка виглядала дуже стурбованою, наче переживала щось тяжке і досі не в силі опам'ятатися.

— Лю, що з тобою?

— Зі мною? Нічого. О, ні, багато чого... Ти сумував? Згадував мене? Знаєш, я так шкодувала, що кинула це гарне місто. Мені не треба було його кидати. Отже, Сергію, отже... я б хотіла опинитись у твоєму затишному помешканні, відпочити, поплакати трохи і заснути. Ти не розумієш, звичайно. Але я, мабуть, не маю права їхати до тебе, а поїду в готель. Ах, як мені трудно почати! Сергію, я вже не маю мого провожатого. Берегла, як зіницю ока, і не вберегла. Хтось був хитріший за мене. Спочатку видер торбинку, а потім... Сергію, батько моеї дитини ніколи не буде моїм чоловіком, бо... я його не знаю.

Людмила притисла руку до очей. Червона барва проступила між її пальцями.

— Мені соромно, Сергію. Соромно розповідати але я мушу. Мене зґвалтував у парку якийсь дуже молодий хлопець. Я його ніколи доти не бачила. Я не могла боронитись, бо не було чим. Тепер я... чекаю дитини.

Сергій мовчав.

— І уяви собі: я страждаю і... радію. Хай мене Бог простить, хай від мене всі відречуться, я радію, що знатиму материнство, і що те, нічим не винне сотворіння, любитиме мене, вважатиме найдорожчою в світі... Розлучимось же отут, Сергію, назавжди, забудемо про все, що було між нами, поставимо крапку на твоїх і моїх мріях.

***

Таксі мчало до готелю. Лишалося ще з півмилі. Чоловік і жінка не розмовляли, бо й про що було розмовляти? А думки сновигали, як навіжені. Це — все. Останній рейд, так би мовити. І розійдуться два шляхи, щоб уже ніколи не зійтися, і обірветься якась золота ниточка, глибоко захована й старанно бережена від чужих допитливих поглядів. Ой, яка туга, який біль! Раптом Сергій зупинив шофера й наказав йому:

— Повертайте назад. Вулиця Морґана, число 321.

Шофер хвильку покліпав очима, бо це ж далеко, а проте, яке йому діло? Пасажир платить і може розпорядитись, як хоче.

І тоді Сергій відчув на своїй руці гарячий жіночий поцілунок.

ПИСЬМЕННИКИ І КРИТИКИ

Вадим СВАРОГ

1. Критик поза межами своєї спроможности.

Серед наших літературознавців і літературних ;ритиків Б. Романенчук являє собою своєрідну юстать. У серці пана доктора в запеклому й не-рівному бою змагаються між собою дві сили: одна — сила нашого питомого традиціоналізму, а друга — сила наймоднішого "модернізму".

Я написав "у нерівному бою" бо хоч на словах 5. Романенчук і признається до найбільш безком-промісного модернізму в літературі, але, як тільки справа доходить до критичної аналізи конкретно-о літературного твору, його модерністичні тен-денції всихають, як роса на сонці, і критика його стає не то що просто народницькою, а навіть айпартійнішою.

У грудневому числі журналу "Київ" Романенчук умістив простору рецензію на повість Уласа Сам-ука "Чого не гоїть вогонь". Ця рецензія неґа-ивна. А втім, вибачте, не зовсім. Романенчук зважає, що Самчук "уміє так переконливо зма-ьовувати життя, що читачеві це видається прав-дою і в цьому саме сила мистецтва". Поза цим необґрунтованим твердженням Романенчук і не пробує аналізувати Самчуків стиль.

Улас Самчук, як відомо, ще міцно стоїть обома ;огами в нашому традиційному провінціялізмі і його літературна техніка з погляду новочасної критики залишає бажати багато кращого. Його знання нашої літературної мови незадовільне, а це для письменника — кардинальна хиба. Проте оскільки й Романенчук знає літературну мову сла-бенько, то критикувати Самчуків мовостиль йому руднувато.

У цій статті мене цікавить, однак, не письмен-ник Самчук та його мовостиль, і навіть не його твір, а критик Романенчук, — при чому саме кри-тик, а не мовознавець. Як Романенчук знає літе-ратурну українську мову — це тема для окремої статті.

Свою літературно-критичну статтю Романенчук ритуально починає з урочисто-декляративного формулювання свого мистецького кредо, цілкови-о й безкритично запозиченого в наймоднішого літературопотворення:

"Письменник не цікавиться відтворюванням... реального життя, тільки творить свобідно, як і що йому підказує його смак і творча уява (яка, одна-ре, безпорадна синтакса в п. Романенчука! — В. С.). Він, щоправда, бере теми з реального жит-тя, але шукати в літературному творі відбитки реального життя, це шукати вітру в полі, бо хто може поставити виразну границю в літературному творі між правдою і видумкою. Вони так переплі-таються, що й не збагнеш, де правда, а де видумка письменникова. Так, що найчастіше правда стає сумнівною".

Свої декларації Романенчук "підпирає" вислов-люваннями різних авторитетів. "Відомий християн-ський філософ Жак Марітен каже, що вимагати від мистецтва, як основної мети, відтворювання дійсности — значить руйнувати його. Схолястич-ний філософ І. Петцольд уважає все психічне, в тому й мистецтво, явищем первинним, тому він обороняє абсолютну свободу творчої уяви. Аме-риканський естетик Г. Мід уважає, що мистецтво має автономне значення і власну сферу естетич-ного досвіду, незалежну від інших сфер дійсности. Такої ж думки польський "ревізіоніст" Р. Зіманд, американський теоретик Сантаяна й сотні інших філософів і мислителів ідеалістичного напряму. Всі вони стоять на становищі свободи слова, ми-стецтва, отже й літератури, і не ставлять їй ніяких вимог, крім однієї, яка їй найвластивіша й най-суттєвіша — творити красу".

З приводу цієї Романенчукової тиради скажу, насамперед, що дослівно переписувати її мені було надзвичайно важко — і фізично і духово — бо написана вона так безграмотно, що хочеться всю її перекреслити та геть передаґувати.

А подруге, якби Романенчук і зміг грамотно й ясно викласти суть думок перелічених ним "філо-софів і мислителів", то думки схолястичних філо-софів та "естетиків" для нас не конче авторитетні.

Знову й знову викладати свої думки про аб-сурдну концепцію "мистецтва для мистецтва" мені не охота. На цю тему я писав багато. Наголошу тільки одне: завжди, а особливо в кризові часи світової історії зміст значного літературного твору — його тема, його ідеї, його "послання" до чита-чів — набагато важливіші від його літературної форми, яка мусить сприяти найбільшій "дохідли-вості" твору. Взагалі кажучи, більша турбота про форму, ніж про зміст — це явний симптом зане-паду письменника.

Отже запам'ятаймо: для Романенчука не потрі-бен "відбиток реального життя в літературному творі. Письменник мусить творити свобідно, як йому підказує його творча уява. Це значить, що письменник може вигадувати казнащо, але судити його ми не маємо права.

Між іншим, з позицій цієї концепції неможливо критикувати "соцреалізм". Чи спало на думку п. Романенчукові, що соцреалісти можуть побити його його ж власною зброєю, відповівши на його критику соцреалізму так:

"Як ви радите, шановний пане Романенчук, так ми й робимо! Ви радите письменникам не копію-вати реального життя, а писати так, щоб ніхто не розібрав, де правда а де видумка. Так ми й пише-мо. А якщо наші видумки вам не подобаються, то згадайте вашу власну заяву, що письменник по-винен керуватися лише власним смаком та уявою!"

І що зможе відповісти на це шановний пан док-тор? Нічого він не зможе на це відповісти, лише тихенько сидітиме в пастці, яку сам для себе при-готував...

Очевидно, що Романенчук своїми власними те-оріями відрізав собі шляхи для широкого критич-ного наступу на Самчуків твір. Принаймні, він відібрав у себе моральне право судити про те, на-скільки вірно в творі Самчука відображена та ре-

альна дійсність, зображенню якої Самчук присвятив свою повість.

Після того, як Романенчук неодноразово заявляв про те, що для нього важить не "що", а "як", що його головний ідол — це краса, ми мали підстави сподіватися, що Самчуків твір він піддасть насамперед суто формальній критиці, та роз'яснить нам, у чому саме полягає мистецька цінність цього твору.

Але, на превелике наше здивування, Романенчук починає свою рецензію таким несподіваним запитанням:

"Які ж думки, ідеї та погляди, що їх автор втілив у свою повість, які проблеми він заторкнув і як він їх розв'язав?"

"Є певні дані гадати, що Самчуковою ціллю в цій повісті було мінімалізувати значення українського націоналістичного руху і його дій під час останньої війни. Цю ціль він прагнув осягнути обхідною дорогою..."

Але постривайте, пане Романенчук! Вам, як прихильникові цілковитої свободи мистецтва, ніяк не випадає з самого ж початку своєї рецензії вступати в ідеологічну дискусію з Самчуком, який написав не політичний трактат, а літературний твір, єдиним завданням якого є творити красу на підставі власної уяви та смаку, отже ніхто не має права закидати йому, що він нереалістично відтворює життя...

Але п. Романенчука вже годі спинити. Він нестримно пише далі:

"Самчук пробує побудувати певну свою теорію, яку він і "викладає" в повісті. Ця теорія зводиться, короткими словами, менш-більш до того, що до вияву сил, які держать український народ при житті скільки то століть, досить певних зовнішніх збудників, які вказують на загрозу втрати свободи, стану посідання, а то й життя. Іншими словами, рух спротиву проти ворога виявляється стихійно, відрухово. Коли люди відчувають небезпеку й загрозу для свого групового існування, в них, як і в тварин, відзивається інстинкт групового самозбереження і вони стихійно стають у своїй обороні, витворюючи певні сили й засоби для оборони не лише самого існування, але й стану посідання (інстинкту збільшення стану посідання, ані відібрання втраченого, в українській людині непомітно, цей інстинкт давно заник)".

(Ах, якою незґрабною, трудночитабельною мовою висловлюється Романенчук і як йому треба працювати над своїм мовостилем, а в першу чергу над своєю синтаксою! — В. С.).

"До цього місця ми з Самчуком можемо частинно згоджуватися, але дальше ні. Не можемо просто тому, що за його теорією для цієї самооборони й збереження стану посідання (ну й дався ж Романенчукові цей стан посідання! — В. С.) не потрібно більше нічого, окрім самого інстинкту, що під впливом певних зовнішніх збудників спонукує людину діяти й шукати засобів охорони й оборони. Ми згідні з Самчуком, що в людини існує певна укрита в підсвідомості сила, яку ми тут можемо назвати "національною стихією", але ми ніяк не зґоджуємося, що цієї сили досить для групового чи скажім уже виразно національного самозбереження й самоохорони. Для цього **треба ще порядкуючих і керівних сил**, без яких "національна стихія" сліпа й слаба в своїй безмежній, але невпорядкованій силі".

Так он що! Подолавши всі перешкоди, поставлені нам стильовою безпорадністю п. Романенчука, ми все таки збагнули, що саме йому не подобається в Самчуковому творі. Не подобається йому те, що Самчук "не цікавиться відтворюванням" деяких ідеологічних засад, милих партійному серцю Романенчука, а "творить свобідно, як йому підказує його смак та творча уява".

У Самчуковій повісті Романенчук знайшов лише одну-єдину варту уваги проблему — проблему "маси" і "проводу". Ця проблема настільки не нова, що давно вже обросла сивим мохом. Але вона й досі не розв'язана і Романенчук має право ставити її знову й знову — коли вважає, що на підставі певного літературного твору він може з приводу цієї проблеми сказати нове, свіже, потрібне слово.

Звичайно, Романенчук має право й належати до певного політичного середовища та виражати його концепції. І коли б він на початку своєї рецензії недвозначно заявив, що обмежиться самою критикою ідеологічних позицій Самчука, то ніхто не мав би до його статті жадних зауважень.

Проте Романенчук пообіцяв нам значно ширшу аналізу. Він хоче належати до формально-естетичної школи. Але коли я уважно прочитав його рецензію, то побачив, що Романенчук підійшов до Самчукового твору не як до твору художньої літератури, а як до злегка белетризованого політичного трактату.

Але невже проблема маси і еліти — це єдина чи центральна проблема Самчукової повісти? Невже в ній немає інших, паралельних, а на сьогоднішній день може й важливіших проблем? Невже цей твір такий беззмістовний, убогий на мислі та мистецькі вартості, що з нього не можна більше нічого виудити уважному читачеві? Невже критикові немає чого сказати про літературну техніку Самчука?

Я дозволю собі запропонувати Романенчукові кілька критеріїв для аналізи літературного твору. Це власне перелік елементарних вимог, які пред'являються авторам-професіоналам. Ось ці критерії:

Чи є в даному літературному творі оригінальна тема? Чи говорить цей твір щось нове в порівнянні з іншими творами, написаними на таку ж або подібну тему? Якщо в ньому немає нічого засадниче нового, то може він ставить якусь універсальну проблему в новий чи кращий спосіб, освітлює якийсь новий її аспект? Яка життєва філософія автора?

Взагалі, в чому полягає "послання" цієї книги до читачів і на яких читачів вона розрахована? Чи задовольняє вона якийсь основний людський запит, чи відповідає на якесь вічне, фундаментальне питання? Наскільки актуальна вона для нас у цей час? Чи щирий і самостійний автор у своєму трактуванні взятої ним теми, чи він людина з широким виднокругом та набутим в особистому досвіді знанням людей і світу? Чи живі й переконливі його герої?

Чи задовольняє ця книга загально прийняті

стандарти серйозної і вимогливої, але доброзичливої критики щодо сюжету, діялогів, характеризації персонажів, композиції, мовостилю? Чи добре знає автор літературну мову, чи великий у нього запас слів?

Кваліфікований критичний розгляд книги повинен включати й інтерпретацію твору, коментування її ідейного світу, визначення місця цієї книги в нашій літературі, пов'язання її з нашою культурою і її минулим, з нашими традиціями і прагненнями.

Чи задовольняє Романенчукова рецензія стисло перелічені вище вимоги до серйозного критика? Мусимо з жалем відповісти, що ні. Але віддамо Романенчукові належне: кардинальну хибу своєї статті він помітив і сам — хоч уже після того, як його стаття була написана. Тож він швидко дописав до неї таку кінцівку:

"Ці зауваження до повісти можуть викликати зауваження на зауваження, що ми ніби визнаємо формальну методу в мистецтві, а тут оцінюємо повість лише з боку її змісту й ідейности, отже в дійсності визнаємо примат змісту.

"Можливо, що декому так і буде здаватися, але воно зовсім не так. Мірилом вартости літературного твору буде завжди його форма, але не в тому вузькому розумінні, в якому її в нас загально приймають, тільки в найширшому понятті, в якому мається на увазі не тільки технічні засоби (техніка твору), а все те, що може відповісти на питання **"як"**, отже, як автор сформував чи уформував свій твір, або краще той матеріял, **що** нагромадився в його уяві, **як** він підійшов до нього, **як** він його бачив, з **якої** висоти дивився на нього, на тему й на свою ідею.

"...Бо завжди досконалішою формою твору буде та, яка показує цілість у частинах і частини в цілості, аніж та, що бачить лише частини і не бачить цілости. Вершком мистецької досконалости, за святим Августином, є гармонія всіх частин, усіх складових елементів у своїй цілості, але в такій цілості, в якій частини не розпливаються і не зникають, а залишаються помітними і виявляють саме ту гармонію, яка створює естетичне почуття".

Доктор Романенчук з усіх сил старається бути переконливим і на допомогу собі наводить думки св. Августина. Але переконливости з того не виходить. Ідеологія автора не має нічого спільного з композицією твору. Треба бути значно умілішим софістом і казуїстом, ніж він є, щоб довести, що літературний твір буде мистецьки досконалим та гармонійним "в усіх своїх частинах" тільки тоді, коли в ньому буде проводитись ідеологічна й полілтична лінія тієї партії, до якої має честь належати пан рецензент. ,

Мені хочеться нагадати Романенчукові, що саме з таких позицій підходять до оцінки мистецьких творів комуністичні соцреалістичні "літературознавці" й "критики", які вимагають "партійности" в літературі, як мірила її "мистецької досконалости".

Як критик, Романенчук безпорадно застряг між своїми претензіями і спроможностями. Він мусів би відверто й щиросердо сказати читачам, що він, Романенчук, вважає, що в нинішній час ідейно-політичні тенденції літературних творів важливіші від їх формально-естетичної якости. І ми були б з ним згідні.

Романенчукові треба, як кажуть американці, "мейк ап гіз майнд" і вирішити, яким саме літературним критиком він старатиметься бути. Невдача на літературно-критичному полі спіткала його тому, що він не хотів бути щирим ні із своїми читачами, ні сам із собою.

Серед багатьох, звідусіль запозичених ним модних тез він наводить одне твердження, з яким не можна не погодитись. Це твердження про те, що художня література не є фотографією життя, і що в мистецькому творі реальне життя зазнає певного перетворення, вірніше переображення. Звичайно! Письменник не міг би фотографувати життя своїми творами навіть тоді, коли б цього й хотів.

Але мені здається, що сам Романенчук не гаразд розуміє те правильне твердження, яке він навів. Справа в тому, що переображення дійсности може бути всякого роду. У казці дійсність теж перетворюється. Я нічого не маю проти казок, як специфічного літературного жанру, але до великої літератури вони мають лише посереднє відношення і тому лишімо їх осторонь.

Радикального перетворення зазнає дійсність і в творах сюрреалістів і в творах "соцреалістів". Взагалі кажучи, ці два ізми є двома сторонами тієї самої фальшивої монети. Мудрости за цю монету не купиш...

"Офантасмаґорення" життя, якщо можна так висловитися, наприклад, у творах сучасних авторів французьких, так званих "антироманів" — нікому не потрібне. Вигадки тих письменників, які "творять" свої індивідуальні, ірраціональні, суверенні світи, що не мають нічого спільного з реальним, не принаджують ментально здорових людей. Читачі, не зіпсовані фальшивими "естетськими" теоріями, просять у книгозбірнях книг "з життя", тобто таких літературних творів, які мають справу з реальними проблемами живої дійсности.

Як засіб передачі вищого людського досвіду, література (як і всяке мистецтво) важлива й значна тільки в тій мірі, у якій вона бере участь у загальній еволюції і розвитку людської мислі. У цьому відношенні всяке мистецтво є чимсь багато більшим від простого відображення наоколишнього світу. Воно не лише відображає індивідуальні візії та драматичні настрої, але й виражає певні тенденції в світі ідей та відограє певну ролю у творенні духової культури свого й наступних поколінь. Коротше кажучи, мистецтво повинно бути цивілізуючим чинником, протестом проти дешевини й вульгарности, пози й претензії. Воно дає нам можливість оформити наші ідеї про те, що філософи називають "добрим життям".

Ось чому ми не можемо розписуватися під тими концепціями мистецтва, які намагаються насильно звузити його до тієї невиразної і розпливистої якости, що її називають "чистою красою" — якости, відірваної від загального тла тих думок, прагнень і дій, у яких мистецтво бере свій початок.

Не можемо ми також дивитися на мистецтво як на розвагу для дилетантів, сенсуальну учту для "знавців", культурну декорацію для снобів або виключну власність "естетів", які заявляють, що

вони зазнають якоїсь метафізичної насолоди, стежачи за технічними фокусами мистців.

Мистецьке переображення життя це не офантасмагорення його, не спотворювання й не учуднення його невідомо для якої мети. Ні, мистецьке переображення дійсности базується на творчому розумінні життя мистцем, який дивиться на реальність з позицій своєї візії. Для цього письменник повинен мати своє бачення життя та власні ідеї, варті того, щоб поділитися ними з читачами.

Вибором своєї теми письменник повинен показати нам, що він замислювався над певними проблемами більше, ніж ми, та що він знає про них більше, ніж ми. Якщо ідея твору не нова — а чи багато на світі нових ідей? — він повинен внести в неї нові думки й оцінки.

Письменник повинен виражати свої ідеї в художніх образах ясно, сильно і яскраво, відкидаючи непотрібні деталі, добираючи своїх героїв, упорядковуючи й згущуючи життєві явища, освітлюючи їх своєю мудрою візією, підводячи до плідної задуми над важливими проблемами життя. Коротше кажучи, велике мистецтво, варте цієї назви, повинно підносити нас із повсякденної рутини на високості очищаючої трагедії, глибокого й співчутливого розуміння людської драми. А форма — лише функція змісту.

Великі письменники, великі насамперед силою своєї творчої уяви, своїм знанням людської природи, своєю моральною силою, своїм "панорамним зором" та, як сказав колись В. Брукс, "висотою життєвої арки, яку вони підтримують". Геніяльні письменники збагачують наше життя мистецькими цінностями і вчать людей жити. Але досягають вони цього не формалістичними словесними вивертами...

Може бути чимало різних видів літературної критики. Можна, наприклад, оцінювати літературний твір відповідно до того, як він виражає дух нашого часу та бере участь у розв'язуванні проблем, поставлених новою епохою. Інші критики можуть підходити до літературного твору як до особливого автономного мистецького явища та аналізувати його з погляду реторики та композиції, тобто літературної технології.

Будучи посередниками між письменниками й читаючою публікою, одні критики й рецензенти можуть бути адвокатами автора й роз'яснювати читачам авторові ідеї, допомагати їм оцінити і мистецьку сторону твору. Завдання критика в цьому відношенні стануть ясніші, якщо ми згадаємо, що кожен письменник з природи своєї є великим індивідуалістом. Літературні твори, за винятком цілковито безпорадних початківських творів, неминуче носять на собі печать авторової індивідуальности, яка часто мусить бути компетентно розтлумачена непідготованим читачам.

Інші критики можуть бути представниками читаючої публіки, а в ширшому масштабі — представниками всієї нашої культури з її національними традиціями, вартостями та вищими прагненнями. Роля критика особливо важлива в нашій сучасній літературі, де ще є багато, як малограмотного провінціяльного аматорства, так і "модерністичної" претензії та пози. Такий критик мусить імпонувати письменникам своїми спеціяльними знаннями, розумінням своєї епохи, глибиною свого мислення, естетичним смаком та здібністю бути в інтересах усієї нашої спільноти належно об'єктивним і надпартійним, а разом із тим принциповим та вимогливим.

Основне завдання критика — визначити на підставі аналізи, чи даний твір збагачує нашу літературу (не лише купою зіпсутого паперу) та духове життя читачів, чи він тільки пустоцвіт, а то й гнилиця.

Успішно працювати в царині літературної критики Романенчукові заважає насамперед те, що йому бракує належної літературної кваліфікації. Загальновідомою аксіомою (на жаль, не всі в нас із нею погоджуються) є те, що письменник мусить досконально знати літературну мову — тобто вміти використовувати всю її "потенцію".

Тим більш потрібне знання літературної мови критикові, який повинен аналізувати стиль письменника, себто передусім уміння письменника користуватися основним знаряддям своєї праці.

Подруге, Романенчукові невистачає глибокого розуміння природи мистецтва та належного знайомства з новітніми літературно-теоретичними концепціями. Коли він починає заглиблюватися в теоретичні міркування, то на перших же кроках щоразу впадає в суперечність із самим собою. Нарешті, Романенчукові слід побажати самостійности та оригінальности мислення, без яких літературний критик неминуче перетвориться на нудного повторювача загальновідомих істин.

Але ж ніхто не перешкоджає йому оцінювати літературні твори залежно від їх змісту, їх тем, ідей та взагалі бути в літературній критиці рупором певного контингенту читачів. Іноді ми будемо згодні з його оцінками й думками, іноді наші думки розбігатимуться. Але це цілком нормально, бо жоден критик не може претендувати на безпомильність.

Головне те, що тоді Б. Романенчук матиме своє певне місце в синедріоні наших критиків та виконуватиме функцію, яка йому буде під силу. Якщо він зважить на нашу пораду, то вона буде йому вельми помічна в його дальшій праці на полі літературної критики.

До всього сказаного вище мені хочеться додати ще одне зауваження загального характеру. У нас є скількись літературознавців, літературних критиків та літераторів, які з висоти позичених котурнів самонадіяно твердять, що "найвластивішою й найсуттєвішою функцією мистецтва є творити красу" і що "мірилом мистецького твору є тільки його форма".

Але в дійсності, як тільки ці "естети" в своїй критичній практиці зустрічаються з конкретними літературними творами, вони негайно розгублюються. Виявляється, що вони, власне, зовсім не розуміють, що воно таке — ота славнозвісна "краса" та де і як її шукати. І вони знаходять у творі все, що завгодно — окрім краси...

Це банкрутство не лише тих "знавців", у яких претензії розвинені більше, ніж їх ерудиція та мистецький смак; це одночасно й банкрутство всіх фальшивих модних концепцій, що їх бездумно проповідують і наші поверхові "естети".

Безперечно, люди потребують краси, як прикра-

си для свого життя. Але до прикраси насамперед потрібна річ, яку варто прикрашувати. Не забуваймо також, що жадна естетична школа не дала цілковито задовільного і всеосяжного визначення краси і це поняття має різний зміст для різних народів, різних часів і навіть для різних людей того самого часу й народу. Хіба не випливає звідси, що так звана "чиста", тобто універсальна краса — це "чистий" абсурд?

Якщо краса — поняття історичне й мінливе, то, значить, перманентних, довічних, універсальних вартостей у великих творах світової літератури треба шукати в їх інших компонентах.

Можна для зручности окремо аналізувати формально-естетичні якості мистецького твору, але не можна **"як"** ставити понад **"що"** та проголошувати красу (під якою здебільшого розуміють лише красивість) абсолютно самодостатньою вартістю та єдиною метою **всякого** мистецького твору. Творення краси ще не є найважливішою турботою людства — принаймні за трагічних епох його історії.

2. Дискусія між письменником і критиком.

У серпневому числі "Нових Днів" була вміщена моя рецензія на історичну повість Юрія Тиса "Конотоп". Озиваючись на цю рецензію, Тис пише в статті "Проблема літературної дискусії" (в грудневому числі літературно-мистецького додатку до газети "Гомін України"):

"...Ось питання: чи автор мусить мовчати? Чи критик мусить не відповідати на виклик і ображатися? Мовчанка має своє значення. Може викликати враження, що автор визнає рацію за критиком, або що ігнорує його зауваження".

Ніколи й ніде не було ніякого писаного чи неписаного закону про те, що письменник повинен не реаґувати (принаймні в пресі) на критику. Більшість авторів, однак, справді відмовчується на критичні статті про їх твори, але роблять це вони, мабуть, із "задньою" думкою. Мовляв, я, автор, зовсім не погоджуюсь з тим, що базікає про мене критик, і я, звичайно, міг би розбити цього критика наголову, але, от біда: прийнято на критичні статті не відповідати.

Звичайно, критикований письменник має право публічно не згоджуватися з критиком та вступати з ним у дискусію. Ніхто не може претендувати на безпомильність і така дискусія буде корисна не лише, як елеґантно висловлюється Тис, "для взаємної едукації" обох сторін, а й стимулюватиме мислення інших авторів та читачів.

Мене дуже тішить те, що Тис реаґує на мою рецензію без надмірної нервозности, яку нерідко проявляють інші автори. Він пише:

"Сварог у дечому влучно звертає увагу на недотягнення мого твору, але є в нього твердження, думаю, неправильні. Вони частинно не стосуються художніх міркувань, а здебільшого мають характер позалітературний".

Так, несподіванкою для Тиса є моє твердження, що оборона Конотопу "не може бути самовистачальною темою для літературного твору". Тис пише: "Сварог вимагає, щоб я подав у творі широке полотно тогочасних умов... Але моїм завданням було описати облогу і тільки облогу, навіть не бій під Конотопом, а переживання і переміни у психіці замкнених у місті людей... Чому Конотоп не може бути темою твору? У світовій літературі існують твори, в яких автори описують переживання простих людей, які не цікаві на загальну ситуацію і тому ще більш трагічно переслідує їх незрозуміла доля".

Ці Тисові слова, признаюсь, мене дуже здивували. Його твір має підзаголовок "історична повість" і відповідну до цього передмову, а тепер Тис заявляє, що він нібито писав повість про переживання простих людей "які не цікаві на загальну ситуацію". Отже, або він писав історичну повість або щось інше...

Мені здається, що він таки хотів написати історичну повість з дуже цікавими "на загальну ситуацію" переживаннями українських патріотів, які героїчно обороняли своє місто від московських військ. Люди, які оборонили Конотоп — це вже не прості люди, а те, що вони зробили, — це ситуація не лише цікава, а й така, що показує, на яку моральну велич здатні українські люди.

Отже я не можу повірити Тисові, що він усього-навсього хотів написати якийсь суто психологічний твір. Його повість таки історична і написана вона на тему, яка і в майбутньому повинна привертати до себе увагу наших історичних белетристів.

Біда в тому, що які б завдання собі не ставив Тис, він ні з одним із них у своєму творі не впорався. Якщо він хотів дати історичний твір, то не повинен був обмежуватися самим описом облоги Конотопу, бо, як я писав, "оборона Конотопу все таки була лише неміродайним епізодом трагічної епохи... Читач має право запитати автора: якщо наші люди в ті часи були такими гарячими патріотами й так знаменито били москалів, то чому ж тоді Україна не здобула державности?"

Тис ухилився від відповіді на це запитання, але не мав права — про право я, звичайно, говорю умовно — це робити. Бо що ж він тоді взагалі хотів сказати своїм твором? Що були в Україні колись хоробрі люди, гарячі патріоти? Це ми знаємо й самі без його історичної повісти. Його актуальним завданням було показати, чому українці, які в ті часи показали себе гідними свободи, все таки не змогли її здобути.

А може Тис справді хотів написати не історичний твір, а психологічний? Може він хотів узяти конкретну "межову ситуацію" тільки для того, щоб глибоко й тонко проаналізувати переживання людей, які з дня на день чекали смерти? Як відомо, загроза насильної смерти та голод можуть розкрити в психіці людей такі її сторони, які в "нормальний час" могли б залишитися захованими навіть від самих цих людей. На таку тему, наприклад, написав свій відомий твір "Чума" Альбер Камюс.

Якщо Тис мав на меті написати саме такий твір, то мушу з жалем сказати, що ніякої значної, універсальної психологічної чи філософської проблеми в його творі я не знайшов, та й він сам у своїй відповіді мені ніякої теми не назвав, обмежившись невиразною фразою про "переміни в психіці людей". Тому я наполягаю на своєму попередньо-

му твердженні про те, що Тисове невміння творити індивідуальні характери та винаходити цікаві ситуації призвели до того, що оборона Конотопу в його творі позбавлена будь-яких епізодів і деталів, які врізалися б у пам'ять читача. Якими його персонажі ввійшли в твір, такими вони з нього й вийшли — без усяких перемін.

Про яке розкриття їх характерів чи зміни в психіці можна говорити, коли його герої подібні один на одного, як олив'яні солдатики. Він населив свій твір нудними юрбами людських стереотипів, які тотожні один з одним і повторюють один одного. Насправді ж, кожна людина — це окремий світ і в руках досвідченого мистця аналіза переживань багатьох різних індивідів склалася б у захоплююче широке полотно.

Далі Тис нарікає на те, що "Сварога вражає, що Павло (герой твору) вживає "помпезних сентенцій", які, згідно з думкою Сварога, є тільки "мілкими загальниками".

"Те, що говорить Павло і наводить Сварог, є конденсатом для окреслення нової доби барокко. "Вічний рух і неспокій" і "смерть не смерть" та інші, нечисленні зрештою міркування — це принципи тогочасної думки... Сварог пише, що молоду людину, яка заговорила б такою мовою, негайно висміяли б. Нині може так, але не в 17-му сторіччі..."

Юрій Тис мусить розуміти, що він написав свою повість не для того, щоб покласти її на "машину часу" та переслати в 17-те сторіччя, де Павлові сентенції і могли здаватися неабиякою мудрістю.

Тисова повість призначена для людей нашого, 20-го сторіччя, а для них оті помпезні Павлові сентенції є вже наївні. Людина, що виголошує їх, не може справити на нас враження оригінально думаючої людини.

Щоб Павло імпонував сьогоднішньому читачеві, треба зробити його цікавим саме для сьогоднішнього читача, а це значить, що не треба було вкладати йому в уста оті давно вже вицвілі й заялозені бароккові мудрощі, а, користуючись свіжими мистецькими засобами, показати нам Павла, як парубка з природним розумом, цікавістю та бажанням мислити самостійно. У характеризації свого героя Тис пішов найлегшим шляхом і знехтував деякі дуже важливі закони мистецтва.

Тис невдоволений і з того, що у виведених ним постатях козаків-наддніпрянців я бачу не людей 17-го сторіччя, а скорше галицьких усусусів.

"Що ж, — пише Тис, — оті "козарлюги" були тільки в уяві наших народників 19-го сторіччя якимись анархічними загонами кінноти або очайдушими з примхи чи настрою вояками. Насправді, зокрема в 17-му сторіччі, була це сіра піхота, здисциплінована і з'єднана в боях у тверді тактичні одиниці... Психіку фронтового вояка я знаю з власних переживань, а вона не інша в обложеному Конотопі 17-го ст., як в обложеному Ґляйхенбергу 20-го сторіччя. Зауваження Сварога про козарлюг і усусусів, які мали на меті негативну характеристику, насправді викликали в мене вдоволення: я цілком правильно відзначив прикмети воїна..."

Насамперед: я зовсім не вимагав від Тиса, щоб він малював козаків Гуляницького якимись анархістами. Це він приписав мені для того, щоб "вірніше" розбити мої твердження. Подруге, я нічого не писав про переживання "фронтових вояків". Потретє, я зовсім не мав на думці давати якусь негативну характеристику усусусам. Усе це Тисові вигадки, якими він хоче затушкувати свою основну хибу — невміння знайти в козаках Гуляницького національну специфіку, яка б відрізняла їх від вояків інших національностей.

Як і всі інші персонажі Тисової повісти, так і козаки його неіндивідуалізовані, нецікаві. Просто отакі собі "карні вояки", без власних облич і вдач. Тис зовсім не уявляє їх собі як живих людей. Ось, наприклад, один з його козаків після бою говорить Павлові:

— Варта жити!

Не кажучи вже про те, що ця форма "варта" — специфічно галицька, треба підкреслити, що таку манерно-афектовану, театрально-кокетливу фразу — полюбуйтесь, мовляв, який я герой, як я із смертю граюсь і в цьому сенс життя знаходжу — просто неможливо уявити собі в устах типічного для давніх часів козака, простодушного наддніпрянця.

Тому то я й написав у своїй рецензії, що таку фразу можна було б почути від людини модерного часу, може від галицького вояка, знайомого Тисові з його особистого досвіду.

Отже підсумовую ще раз: Тис не вдумався в атмосферу східноукраїнського 17-го сторіччя, не постарався уявити собі, якими були люди тодішньої України, не знайшов, а може й не шукав їх загально-національної та специфічно-історичної характеристики. Від цього герої вийшли безбарвними, шабльоновими маріонетками, наспіх зліпленими за зразком якихось інших характерів, краще відомих йому. Але між козаками старої України й, скажім, галицькими усусусами лежать довгі історичні епохи. А втім він не зробив своїх героїв і справжніми усусусами — вони в дійсності були багато цікавішими.

Тис написав повість із життя Наддніпрянщини 17-го сторіччя, але читачі з Наддніпрянщини не впізнають своїх предків. у намальованих ним "сірих" абстракціях, у цих чудних людоподібних гієрогліфах, які навіть розмовляють якимсь волапюком, суржиком з галицько-українських, польських та латинських слів.

Щоправда, Тис знає свої мовні недоліки. "Знаю це сам, — пише він, — знають і мої товариші по перу і часто мене за це, сказавши по-галицькому, "натягають". Нема в мене можливости та й годі. Але цікаво: Сварог закидає мені галицький діялект, а інший шановний критик накинувся на мене за цілком протилежні огріхи. Крім цього, чимало цитованих Сварогом зворотів я вибрав саме не з галицького діялекту, а з засобу мовного старих і нових письменників.

"Не люблю щоденної суєти", "низом-хмизом під вербами", "ціла субстанція нації нашої" — та інші, які наводить Сварог як галицькі, саме нічого спільного з тією територією не мають. Відповідно до таких міркувань — автор критики зараховує мій твір до категорії "провінціяльної літератури".

..."Низом-хмизом" — зворот, що його Сварог називає галичанізмом, я запозичив від мандрівного

ченця Климентія, який і не мав у мислі бувати в Галичині".

Насамперед треба сказати, що, наводячи ті вирази й слова, які я назвав галичанізмами в його творі, Тис зробив маленький "пересмик": він просто-напросто "скоротив" оті вирази і тепер винить мене в тому, що я неправильно вважаю за галичанізми такі слова: "низом-хмизом", "щоденна суєта", "субстанція нації". Про решту своїх справжніх діялектизмів, якими густо переповнена його книга, він воліє мовчати.

Перелічені вище слова Тис вихопив з більших наведених мною цитат, а саме: "Не люблю щоденної суєти й мізерії, волію **в кости кидати за життя і смерть,** ніж жити низом-хмизом під вербами", "ціла субстанція нації нашої є **по стороні гетьмана".** В цих прикладах явним галичанізмом є вираз "волію в кости кидати за життя і смерть", бо на Наддніпрянщині ніхто не кидає в кості "за життя і смерть"; у другій цитаті очевидним полонізмом є вираз "по стороні гетьмана", бо на Наддніпрянщині скажуть "на стороні" або "на боці".

Сказане вище далеко не вичерпує всіх хиб Тисового твору, а їх є чимало. Можна було б, наприклад, окрему статтю написати про загальну безпорадність і недоладність в композиції "Конотопу" та про те, що Тис не зміг або й не хотів опрацювати цікавого сюжету і т. п. На всіх цих хибах я не зупинявся, бо вважаю, що кардинальні мінуси, про які я писав у своїй рецензії, настільки "міродайні", що затьмарюють усі інші. Тисового твору не змогли б "урятувати" ні цікавий сюжет, ні краща, продумана композиція, хоч і зробили б його "читабельнішим".

Кінчаючи цю "контрвідповідь", хочу відзначити, що я читав інші Тисові твори, кращі від "Конотопу". На мою думку, "Конотоп" був написаний надто швидко — на замовлення дати актуальний історичний твір до знаменної дати. Але саме тому, що "Конотоп" був зроблений з великим поспіхом, а не "виростав" поволі, то в ньому особливо наочно виявилися мистецькі й інші недоліки, притаманні Тисові-письменникові. З цими хибами йому треба буде в своїй літературній праці боротися.

Звичайно, Юрій Тис може й не погодитися з моїми висновками. У такому разі слово переходить до читацької публіки, яка й має бути останнім арбітром у дискусії між письменником і критиком.

Любов ДРАЖЕВСЬКА

Десять років праці Української Вільної Академії Наук у Сполучених Штатах

У квітні 1960 року відзначаємо десяті роковини діяльности Української Вільної Академії Наук у Сполучених Штатах. За десять років вийшли тисячі сторінок видань Академії англійською та українською мовами, публікації Академії є в бібліотеках усього світу. Відбулось кілька сотень наукових конференцій в Нью-Йорку, виїздні сесії і засідання груп УВАН у США в Детройті, Денвері, Вашінґтоні, Гарвардському Університеті, Солт-Лейк Сіті.

Моя стаття освітлює деякі аспекти праці Академії і подає лише поодинокі приклади, згадує лише окремих людей.

Ті, що відійшли у вічність

Багатьох активних будівників і працівників УВАН у США вже нема на цьому світі. Слід їх залишився у здобутках української культури десятиріччя 1950 — 1960.

11 червня 1959 року помер перший президент УВАН у США, Михайло Олексійович Вєтухів, який, за висловом президента УНР С. Витвицького, "у найбільшому осередку Західнього Світу поставив святиню української культури та української правди... як свідоцтво високої української духовости, що потверджує наше право на державну незалежність".*

У 1950 році, за кілька місяців до смерти, проїздом з Канади до Европи, Президент УВАН, Дмитро Іванович Дорошенко, був кілька годин у Нью-Йорку. Ціле паломництво було на пристань: ми провожали Дмитра Івановича на пароплав, не думаючи, що то назавжди.

УВАН у США вшанувала його світлу пам'ять, присвятивши йому науковий збірник українською мовою і видавши англійською мовою працю Д. Дорошенка "Огляд української історіографії". У своїй статті у збірнику М. Вєтухів написав: "Українська Вільна Академія наук горда з того, що її першим президентом був Дмитро Іванович Дорошенко — репрезентант вільної науки і борець за українську державність".**

Праці покійних дійсних членів УВАН у США, історика українського права, Андрія Яковлева, ґрунтознавця Григорія Махова, фахівця з клясичної філології і античної історії Андрія Коцевалова, фахівця з лісництва Бориса Іваницького живуть на сторінках наукового журналу Академії "Аналів УВАН у США". Останній випуск "Аналів", присвячений пам'яті активного члена Академії, Арнольда Марґоліна, зберігає для вічности матеріял про діяльність цього українського державного і громадського діяча жидівського походження в час української державности 1917 — 20 рр. Світозар Драгоманів увіковічнений на сторінках спеціяльного випуску "Аналів", присвяченого його батькові Михайлові Драгоманову. Він був співавтором бібліографії творів М. Драгоманова і допомагав у підбиранні матеріялів. Українські історики Борис Круп-

* Див. "Бюлетень УВАН у США", ч. 20, ст. 10.

** Михайло Вєтухів "Дмитро Іванович Дорошенко — перший президент Української Вільної Академії Наук", Науковий Збірник ч. 1, УВАН у США, Нью-Йорк, 1952.

ницький (Німеччина) та Ілля Борщак (Франція) теж увійшли в історію УВАН у США: їх статті друкувалися в "Аналах". В Академії лишилась згадка про оригінальні доповіді молодого історика Павла Грицака і непомітну для стороннього ока працю — допомога в редаґуванні бібліографічних даних в "Аналах".

Ярослав Чиж був організатором і головою Комісії Академії для вивчення історії української еміґрації в США, приклавши свої неперевершені знання в цій галузі. Матеріяли Комісії готові до друку і чекають публікації. Іван Дубина в 1949 — 50 рр. був серед ініціяторів організації УВАН у США. Свій фах — геологію — він в Америці покинув, щоб збирати матеріяли про голод 1933 року в Україні. На цю тему робив доповідь в Академії. Після його смерти матеріяли були видані СУЖЕРО-м. Сергій Городецький був активним учасником праці Біологічної секції Академії. Юрій Сенько збирав і обробляв етнографічні матеріяли. Юрій Тищенко, невтомний видавець і бібліограф, лишив своє ім'я, як автор статтей в українських збірниках і технічний редактор українських видань Академії.

Уже нема серед живих багатьох людей, що були коло Академії і щиро підтримуючи її, допомогали їй працювати і розвиватися своєю організаційною працею та матеріяльною підтримкою. Микита Васильович Кекало, скарбник УВАН у США в роках 1950 — 51, завзято збирав гроші для видання першого числа "Аналів УВАН у США". Десь через місяць після виходу першого числа він помер, устигши розіслати кілька сотень журналу. Раптова смерть застала його над писанням запрошень на чергову конференцію Академії. Померли багаторічні члени Фундації УВАН у США, М. Скубова, пастор В. Кузів, М. Паньків, Д. Величко, М. Данильченко, А. Білоус, о. Білонь.

Жили недаремно покійні і записані їх імена в новітніх літописах. Їх праця спричинилась до того, що в історії лишився доказ того, як можуть творити українці за умов свободи, а до скарбниці світової культури увійшли здобутки української науки.

Трохи історії

Українська Вільна Академія Наук у Сполучених Штатах постала як наукова інституція з основним завданням — підтримувати розвиток тих галузей знання, що заборонені і занедбані в Україні, і вносити до світової культури здобутки українського інтелекту. Ті українські учені, яким пощастило вирватися на захід, у противагу до невільничої Академії Наук УСРР, створили в 1945 році в Авґсбурзі Українську Вільну Академію Наук, у 1948 році президент УВАН, Д. Дорошенко, виїхав до Канади і почав там діяти. Була закладена УВАН у Канаді.

У 1948 — 49 роках поважна кількість членів УВАН приїхала до Сполучених Штатів, одночасно почали прибувати скрині з архівом УВАН. У листопаді 1949 року до Нью-Йорку прибув М. О. Вєтухів, який 17 листопада скликав нараду ініціятивної групи українських наукових робітників, новоприбулих до США. На цій нараді ухвалено: "Вважати за необхідне зорганізувати у США українських учених і заактивізувати діяльність УВАН у США, як американсько-української інституції". Протягом кількох місяців установлено зв'язок з українськими ученими в США, зокрема з тими, що вже перебували тут десятки років і мали відповідне становище в американських університетах. О. Грановський, В. Тимошенко, С. Тимошенко та інші підтримали ідею організації Академії.

15 квітня 1950 року в Нью-Йорку відбулись організаційні збори дійсних членів УВАН, членів-кореспондентів і наукових співробітників. На цих зборах ухвалено обрати тимчасову управу, виробити статут УВАН у США і негайно розпочати працю в напрямку організації видавництва і наукових конференцій. Головою тимчасової управи обрано М. О. Вєтухова.

Негайно розгорнулась праця в осередку вільної



Президія і співробітники УВАН у США в 1952 році в першому приміщенні УВАН. Зліва: І. Замша, Д. Бакум, Л. Чикаленко, В. Міяковський, М. Вєтухів, Д. Горняткевич, Л. Биковський, І. Крилов.

української науки в Америці, який перший час навіть приміщення свого не мав. Скрині з матеріялами архіву стояли в задній кімнаті помешкання "Самопомочі" на 7-ій вулиці в Нью-Йорку і на тих скринях, поскільки інших меблів не було, часом засідали академіки. Канцелярська і редакційна робота відбувалась у приватних приміщеннях, телефонів перші роки ні в кого не було, а на підземку часто позичали один в одного.

У цих умовах ініціятори йшли до мети — організувати Академію, як українсько-американську інституцію і нав'язати тісні зв'язки з американським науковим світом.

Перша пленарна конференція УВАН у США, з доповіддю проф. О. Повстенка про архітектуру старого Києва, відбулась 12 травня 1950 року у прекрасній залі Нью-Йоркського Історичного Товариства. Це приміщення було взято з ініціятиви М. О. Вєтухова, який хотів показати першою конференцією Академії, що вона виходить з українського ґетто, яке купчилось на кількох вулицях долішнього Нью-Йорку.

7 червня 1950 року на конференції Академії виступив з доповіддю білоруський учений, проф. Я. Станкевич і цим був покладений початок співпраці Академії з ученими багатьох національностей.

Спробою показати англомовному світові досягнення українських учених і ознайомити інтелектуальні кола Заходу з українською проблемою було видання наукового журналу англійською мовою. Група ентузіястів готувала перше число журналу, який, після довгих роздумувань дістав назву "Анали Української Вільної Академії Наук у США". Головний редактор, М. О. Вєтухів притягав людей до співпраці, замовляв статті і здобував гроші, найбільше шляхом особистих контактів із старими еміґрантами. Юрій Луцький, гарячий поборник англомовних видань Академії, був першою ланкою між американським і українським науковим світом. Як помічник головного редактора, він переклав усі матеріяли "Аналів" англійською мовою і проробив усю технічну редакторську працю. М. В. Кекало збирав гроші серед українців, кожний доляр був досягненням. Членами редколеґії були О. Грановський, Р. Смаль-Стоцький і В. Тимошенко.

У січні 1951 року з'явився перший випуск "Аналів". Тоненький науковий журнал був на рівні американських академічних видань і здобув признання в американських наукових колах. Редакція дістала ряд листів від американських учених, що вітали появу журналу.

У травні 1951 року УВАН у США одержала 5000 долярів від Фундації Форда на продовження "Аналів". З того часу "Анали" виходять систематично, їх академічний рівень зростає, коло співробітників ширшає.

У 1952 році Академія видала перший "Шевченківський Річник УВАН". Того ж року вийшов "Збірник Наукових Праць", присвячений пам'яті Д. Дорошенка.

У 1954 році Академія розпочала видання ряду високоякісних книжок українською мовою. Такі праці як "Історія української літератури" Д. Чижевського, "Спогади" Є. Чикаленка, "Місто" В. Підмогильного широко розійшлися серед українців усього світу і є в усіх бібліотеках, що мають слов'янські відділи.

Від 1951 року працює група УВАН у Детройті. Від 1955 — група УВАН у Денвері і від 1956 — група УВАН у Вашінґтоні. Кожна з цих груп провела десятки наукових конференцій.

Музей-архів УВАН у США працює безперебійно понад десять років, не дістає на це спеціяльних фінансових асиґнувань. Матеріялами Музею користуються українські й американські дослідники. Починаючи від 1958 року, УВАН у США вжила заходів для перевезення на схов до архіву Колюмбійського Університету цінних архівів окремих осіб і українських громадських організацій. Уже привезено архіви В. Винниченка, Є. Архипенка і О. Скоропис-Йолтуховського.



Перший президент УВАН у США М. О. Вєтухів.

11 червня 1959 року перший президент УВАН у США, М. О. Вєтухів відійшов у вічність, залишивши слід своєї діяльности у численних редагованих ним українських та англійських публікаціях. В Академії лишився гурт людей об'єднаних десятьма

роками співпраці для ідеї вільної української науки.

24 жовтня 1959 року конференція дійсних членів УВАН у США обрала нового Президента УВАН у США — Ю. В. Шевельова. У своєму інтерв'ю в газеті "Свобода" 18 листопада 1959 року проф. Ю. В. Шевельов сказав, що загальна мета Української Вільної Академії Наук — "з вірою в українську правду, у вітальність української науки і її творців творити нові українські вартості та збагачувати ними науковий і культурний доробок людства".

Видавнича діяльність

Коли вийшла книга "Катедра Святої Софії в Києві", М. О. Вєтухів показав її своїм колегам у Колюмбійському Університеті. Один видатний учений, переглянувши книгу сказав: "Якби ваша Академія більш нічого не зробила за увесь час своєї діяльности, то все одно вона б цим виданням виправдала своє існування". На це видання було найбільше рецензій, найбільше листовних відгуків, найбільше замовлень. Автори рецензій, друкованих в американських та англійських наукових журналах, відзначають, що це перша детальна студія англійською мовою старовинного собору, досі незнаного на Заході. Наприклад, відомий візантолог Кеннет Конант відзначив у журналі "Спекулюм" (жовтень 1955), що опублікування ілюстрацій собору є справжнім відкриттям. Автор, який особисто бачив собор Св. Софії, пише:

"Добре знаючи катедру і глибоко зачарований нею, автор рецензії розуміє ту велику гордість, з якою Українська Вільна Академія Наук показує цю величну українську пам'ятку. Хоч вона не могла з'явитись на світ без впливу Візантії, та проте автор книги правильно твердить, що на цій величній будові від самого початку був український вплив".

"Катедра Св. Софії в Києві" вийшла як спеціяльний випуск "Аналів у США". Також як спеціяльний випуск вийшла книга: Д. Дорошенко, "Огляд української історіографії", О. Оглоблин, Українська історіографія, 1917-1956". Рецензенти відзначили, що ця книга є необхідним довідником для всіх дослідників історії Східньої Европи.

Одним з завдань "Аналів УВАН у США" було поставлено: давати в англійських перекладах наукові праці видатних українських учених, які досі не були відомі західньому світові. Протягом десяти років в "Аналах" були вміщені переклади статтей С. Єфремова, М. Грушевського, М. Туган-Барановського, С. Смаль-Стоцького, О. Левицького, О. Потебні, та інших. "Анали" містили праці сучасних українських учених — Б. Крупницького, О. Оглоблина, Н. Полонської-Василенко, Д. Чижевського, Ю. Шевельова. Поступово зростає кількість авторів молодшої ґенерації, що недавно закінчили західньо-европейські та американські університети. Вміщено ряд статтей учених інших національностей.

З українських видань Академії згадаю два наукові збірники — один з історичною тематикою, другий — присвячений проблемам бібліографії. Видано "Літературно-Науковий Збірник" і "Збірник", присвячений В. Винниченкові. Щороку з'являвся черговий "Шевченківський Річник".

Академія може бути горда з того, що видала книгу Д. Чижевського "Історія української літератури", яка є новим словом у інтерпретації українського культурного процесу.

Роман "Місто" В. Підмогильного і "Твори" М. Куліша репрезентують українську літературу 20 — 30-их років, заборонену тепер в Україні.

"Спогади" Є. Чикаленка є одним з кращих зразків української мемуарної літератури.

"Із-під світу" Т. Осьмачки, "Темнота" У. Самчука і "Мана" Д. Гуменної — показують творчість українських письменників у вільному світі.

Усього за десять років видано 25 книжок українською мовою, які широко розійшлися по світу, потрапили до Києва й Москви і не раз були згадувані в радянській пресі, звичайно, з гострими епітетами.

Наукові конференції Академії

Почну із статистики. Усього за десять років відбулось 459 конференцій і наукових засідань УВАН у США, на яких було прочитано 484 доповіді. У 1953 році УВАН у США і Наукове Товариство ім. Шевченка спільно організували український науковий з'їзд, на якому було прочитано 70 доповідей.

Із загального числа конференцій, 129 було пленарних, 55 — Конференцій Комісії для Вивчення Пореволюційної України і СРСР, 35 — групи УВАН у Детройті, 27 — Історичного відділу, 27 групи УВАН у Денвері, 26 — Книгознавчого відділу, 25 — Літературно-філологічного відділу, 21 — Секції Античної Історії, 21 — Економічно-правничого відділу, 19 — Мистецької Кураторії, 8 — Філософської секції, 8 — групи УВАН у Вашінґтоні, решта — інші секції і комісії.

Пленарні урочисті конференції Академії були святковими подіями, що притягали українську інтеліґенцію Нью-Йорку і околиць та учених інших національностей. Згадаю лише деякі з них.

У 1954 році Академія урочисто вшанувала пам'ять Михайла Грушевського. Конференція відбулась у Колюмбійському університеті і була присвячена 200-літтю цього університету. З теплим привітом від Колюмбійського університету виступив Едґар Міллер, який сказав, що Михайло Грушевський був символом гасла, під яким проходить святкування двохсотліття Колюмбійського університету: "Право людини на знання та вільне використання його". На конференції були доповіді американського історика Олівера Фредеріксена, українських учених старшої ґенерації — Олександа Оглоблина і Дмитра Чижевського, представника молодої ґенерації — Івана Решетаря.

У 1955 році святково пройшла конференція, присвячена 150-літтю Харківського університету. Серед численних гостей було чимало випускників цього університету, що приїхали з різних міст для участи в святі. Головував на зборах найстарший з випускників — юрист П. Я. Station Station Станіславський, що закінчив Харківський Університет у 1902 році. М. О. Вєтухів зробив доповідь "Історія Харківського Університету", нагадавши, що 1805 року українське слобідське дворянство й купецтво дали кошти на заснування університету. Він назвав ряд славних учених, що їх діяльність була зв'язана з Харківським університетом, серед них — Д. Багалій, О. По-

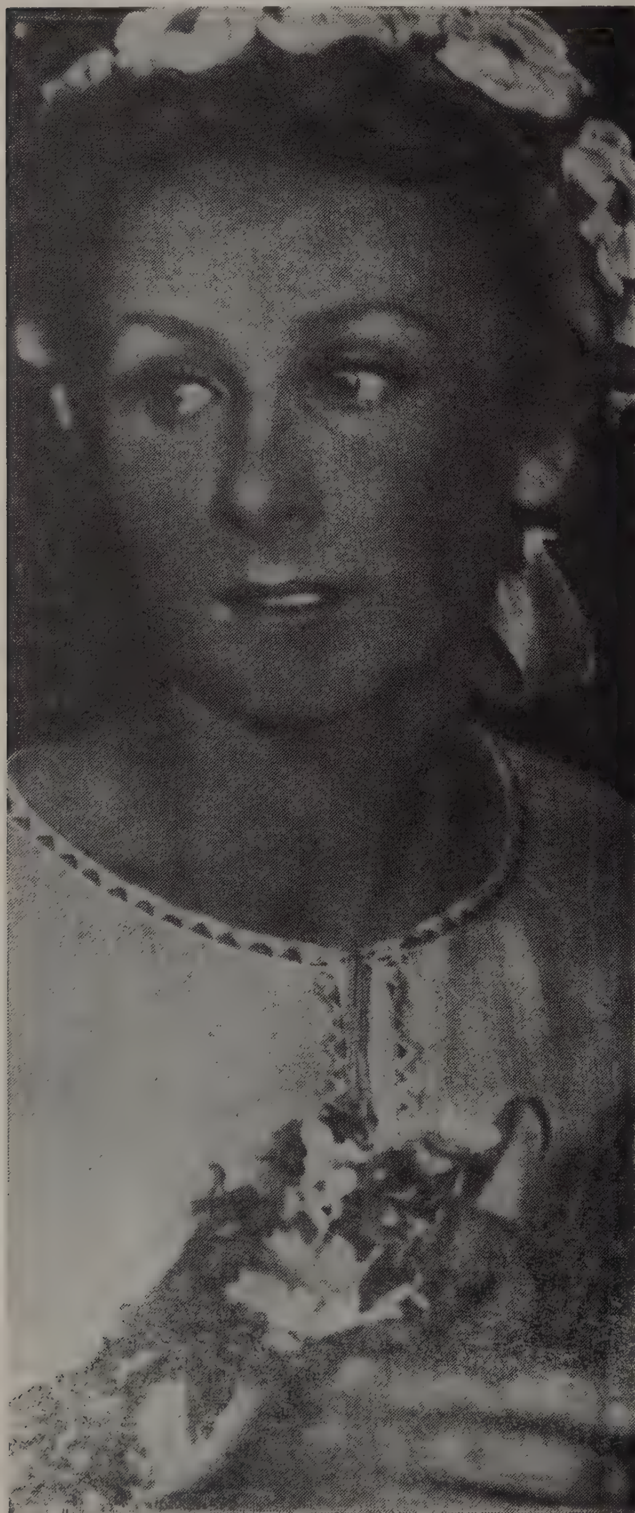
тра Багалія. На конференції головував американсь-тебня, М. Сумцов. Проф. Д. Чижевський говорив про значення харківського університету в українському духовому житті, про вплив професорів Харківського університету на розвиток української культури.

У 1957 році відзначено сторіччя з дня народження українського історика і громадського діяча Дмитра Багалія. На конференції головував американський учений, фахівець історії Східньої Европи, Філіп Мозелі. У вступному слові він схарактеризував Дмитра Багалія, як яскравого представника нової кляси інтелектуалів, що народжувались на Україні в кінці минулого століття. Син київського лимаря, Багалій досягнув висот інтелектуального життя, став видатним істориком, відомим у наукових колах усього світу. (Закінчення в черг. числі).

ФІЛЬМ-БАЛЕТ „ЛІЛЕЯ"

Українці Торонта в березні мали цікаву нагоду оглядати український фільм-балет "Лілея", виробництва київської кінофабрики ім. Ол. Довженка, який демонстровано в кінотеатрі "Радіо-сіті".

Сценарій А. Малишка, музика К. Данькевича, режисери — В. Вронський та В. Лапокниш, оператори — М. Топчій та Ол. Опанасів.



"Лілея". Євгенія Єршова у ролі Лілеї.

"Лілея" — перший український балет за мотивами Шевченкової творчости. Поставлений він вперше ще в 1939 році в Київському театрі опери та балету з нагоди 125-річчя з дня народження Тараса Шевченка.

Автор лібретта, відомий поет А. Малишко, взяв за основу одноіменну Шевченкову поему, одночасно використовуючи також Шевченкову поему "Невольник". Отже, балет повністю створено на Шевченківському матеріялі. Навіть тільки цей факт заслуговує на нашу увагу до балету і до його творців.

Зміст балету: чарівна українська ніч під Івана Купала. Палають купальські вогні, молодь веселиться, ворожить, чарує.

Між дівчатами виділяється красуня Лілея. Один з парубків, Степан, зустрічається з Лілеєю. Між молодими людьми спалахує любов. Батьки моло-



"Лілея". Р. Візиренко-Клавін у ролі Степана.

дих і вся молодь вітають цю любов, відбуваються заручини Лілеї із Степаном. На народному традиційному святі появляється поміщик із своїми гайдуками. Батьки наречених просять його благословити молодих. Поміщикові впадає в око Лілея і він наказує з'явитись у його двір молодим — забирає їх на "службу" до себе. Пан відійшов, народ засмучений нещастям закоханої пари. Батько дає Степанові козацьку шаблю і Степан, поцілувавши її, прощається з Лілеєю, сідає на коня й тікає на Запоріжжя. Лілея залишається вдома, але ховається від пана. Пан полює за дівчиною із псами, але безуспішно.



"Лілея". Лілея (Є. Ершова) і Степан (Р. Візиренко-Клавін) Зустріч після осліплення Степана.

У селі появляються цигани. Лілея йде до них поворожити: чи скоро вернеться її милий. Висліди ворожіння добрі. Лілея щаслива танцює з циганами. Її помітив панський посіпака і доніс панові. Пан з'являється в циганському таборі. Цигани ховають Лілею, вона тікає в ліс. Знеможена засипає. Сняться їй русалки, їх царівна і вона між ними. Появляється Степан. Танок щастя й радости Лілеї та Степана, танки русалок.

Лілея прокинулась, за нею полюють, але знову невдало. Зустріч із Степаном, який іде з бандурою і з малим поводатором — він попав у полон до татарів і вони осліпили його. Напад панських посіпак: Лілея попалась у панські руки.

Палац. Пани розважаються античним балетом: Парис і три грецькі богині танцюють. Танцює й Лілея, засмучена, але не скорена. Кінчається античний танок, пани за дозволом господаря ловлять дівчат-артисток для власної "розваги", сам господар біжить за Лілеєю. У цей час за вікнами палацу спалахують відблиски пожежі. У музиці, замість античних мотивів, гремить "Заповіт" Т. Шевченка:

"Поховайте та вставайте!"

У палац вриваються повстанці, яких привів сліпий Степан. У цей час Лілея попадається в панові руки. Не маючи виходу, вона заганяє ножа в панові груди. Лілея жахається свого вчинку. Зустріч із Степаном, з батьками, з народом. У цей час пан, який був тільки поранений, піднімається і пострілом убиває Лілею...

Фільм кінчається символічною сценою, зробленою в Довженківському стилі: могила Лілеї і сліпий Степан над нею. Віра в перемогу правди, в перемогу народу...

Балет дуже багатий. У ньому є танці, зроблені на народній основі (гопак тощо), характерні танці (група старших людей), романтика циганських танців у таборі, клясичний танок русалок, антика.

Музику написав відомий композитор К. Данькевич. Вся музика балету ґрунтована на українській мелодійній основі. Хоч музика до "Лілеї" має дві основні якості, яких вимагає від композитора балет, — мелодійність і танцювальність, проте композитор не спромігся створити великих характерів дієвих осіб — його музика зображує характери й події поверхово.

Не досконалий також і сценарій балету. Сценарист "потонув" у матеріялі і не створив суцільно-змістовного твору: у балеті бракує стильової єдности твору, бо умовність античноси (Парис і богині в палаці), помпезність французького клясицизму (танок русалок), романтизм циганських танців, українські танцювальні характеристики тощо — ніяк не дають можливости охарактеризувати "Лілею" як твір суцільно-змістовний і стилевий. Це все надає балетові характеру дивертисменту.

У "Лілеї" можна спостерігати яскравий приклад "рятування" клясичного балету: режисура, балетмайстер та виконавці "рятують" застиглі форми клясичного балету засобами експресіонізму. Євгенія Єршова (Лілея) робить це засобами міміки: надзвичайно тонке реагування на кожну подію. У Степана (Р. Візиренко-Клавін) цієї експресії досягнуто у масці сліпця. В окремих виконавців, на-

приклад, у Б. Степаненка ("бравий шевчик") центр експресії лежить у плястиці своєрідних рухів.

Щодо техніки клясичного танку, то всі виконавці (включно з кордебалетом) стоять надзвичайно високо. Євгенія Єршова — дарування значно вище за Уланову.



"Лілея". Кінцевий кадр фільму.

Режисура намагається ввести й елементи символізму (останній кадр фільму). Щодо будови мізансцен, то є окремі "провали", наприклад, одноманітність поведінки поміщиків підчас інтермедії Париса й трьох грецьких богинь.

До досягнень балетмайстра треба віднести факт, що в "Лілеї" він підняв на височезний рівень емоційну виразність кордебалетного танку. Деталь кожного учасника в кордебалеті виявлено не лише у формі будови старих фігурно-плястичних композицій, але до неї (деталі) вкраплено інші деталі, зокрема мімічного характеру.

Цінність "Лілеї" у безсумнівному новаторстві цього балету. Це новаторство позначається у використанні української народної основи: музика, танці (обряди), одяги тощо, а також у впертому намаганні заміни клясичного "пейзана" досконалішим реалістичним образом живої людини.

У характерах балету помітна перевага ліричного національного моменту над героїчним. Героїчний елемент введено нерішуче, епізодично (наприклад, полонення Степана татарами тощо).

Серед виконавців (на жаль, у програмках далеко не всі імена їх названі) є цілий ряд визначних солістів Київського театру опери та балету ім. Тараса Шевченка: Євгенія Єршова, Олена Потапова, Р. Візиренко-Клавін, О. Бєлов (лавреат всесвітнього фестивалю танку у Лондоні в 1936 р.), Б. Степаненко та інші.

Фільм знято в театрі і в натурі.

Незважаючи на деякі формальні недоліки, балет "Лілея", як він сьогодні показаний у фільмі, є черговим великим здобутком українського балетного мистецтва.

П. ВОЛИНЯК

Про торговельні оголошення і „політику"

Запит до читачів

У березневому числі нашого журналу, на стор. 30-ій уміщено оголошення "Української Книги" в Торонті. Це оголошення викликало докори декого з читачів, мовляв, "Українська Книга" — фірма, яка відає висиланням пакунків в СРСР, то "Новим Дням" не варто брати її оголошень, щоб не викликати нападів ворогів журналу, які тільки й чекають, щоб Волиняка "припечатати".

Хоч листів з-поза Торонта з цього приводу й нема (взагалі письмового протесту нема), то все ж я хочу запитати, що думають **усі** читачі про цю справу. Я не раз заявляв, що журнал не мій, а всіх читачів, які його фактично утримують. Саме тепер я даю доказ, що це в мене не тільки слова, як наші вороги інколи запевняють, а що так є насправді, тому ставлю читачам одне питання:

Чи приймати оголошення "Української Книги"?

На це питання треба відповісти одним словом: "Так", або "Ні". Як скажуть читачі, так я й зроблю в майбутньому. При чому, щоб не насилувати волі чималої кількости читачів, я вілмовлюсь від цих оголошень не тільки за умови, що більшість скаже "ні", а навіть, **якщо 40% читачів скажуть "ні",** то й тоді цих оголошень більше не буде.

Щоб у декого з читачів не виникло підозри, що я зфальшую їх відповіді, то я для обрахунку анкети запрошу 2 - 3 читачів з Торонта.

Щоб не виникло підозри, що я комісії з читачів не покажу всіх листів, то в журналі буде видруковано список читачів, які візьмуть участь у цій анкеті, і кожен читач матиме змогу впевнитись, що його голос взято до уваги. Не оприлюдню імен хіба тих читачів, які заборонять це робити. Тоді такого читача комісія повідомить спеціяльним листом, що його голос ураховано і як саме враховано.

Зовсім не обов'язково всім читачам брати участь в анкеті: якщо якийсь читач не відповість на поставлене питання, то я вважатиму, що його це питання не цікавить, що йому **однаково,** чи оголошення "Української Книги" в "Нових Днях" буде, чи ні.

Таким чином, воля читачів буде врахована цілком. Хай вибачать ті, які є принагідними читачами,

себто не передплачують журналу, але щоб тут не було надужиття, то до уваги буде братись тільки воля тих осіб, які є в картотеці передплатників, щоб можна було мати певність, що відповідає сталий читач, себто особа, яка журнал утримує і тому є його власником.

Я не маю звички когось аґітувати, але мушу зробити деякі вияснення, бо не всі читачі все бачать.

Оголошення "Української Книги" чи її філій і аґентів уже цілий ряд років друкуються **в усіх** українських часописах Канади, які одержують т. зв. "Нешенал Адвертайзінґ", чи, точніш, у тих, які мають контракт з фірмою "Нью Кенедіян Пабликейшенс". Винятком тут було досі тільки два часописи: "Нові Дні" і "Гомін України", які досі таких оголошень не приймали. Не скажу з певністю, але мені пригадується, що раніш "Гомін України" мав оголошення від фірми "Мазар", яка пачки приймала, але однак мусіла їх здавати через "Українську Книгу", яка **єдина** в Канаді має право на це. Та напевно цього сказати тепер не можу. Шукати по архівах, як читач побачить далі, нема потреби.

Я досі відмовлявся від оголошень "Української Книги". Тепер я вирішив їх узяти, бо чим же я гірший від інших? Наприклад, такі великі й поважні часописи, як "Український Голос" і "Новий Шлях", які матеріяльно стоять просто незрівняно вище від "Нових Днів", уже цілий ряд років їх беруть. От недавно в них було велике оголошення "Української Книги" про знижку цін на швейні машини при висилці в Україну і т. д. А в різдвяних числах у них було по кілька філій "Української Книги". Те саме і в органах католицьких дієцезій у Канаді ("Наша Мета" та "Українські Вісті"). Ось, наприклад, в останньому числі "Нашої Мети" (26 березня, ц. р.) на стор. 2-ій є аж три оголошення про висилку ліків до СРСР. На одному з них великими літерами написано: "Пачки до СССР доставляємо до 3-ох тижнів". Усі ж ці пачки йдуть через "Українську Книгу"...

Я вважаю, що всі ці часописи, приймаючи такі оголошення, роблять **правильно,** бо:

1. Якщо хтось ті ліки, продукти чи одяг шле, то значить **там** їх хтось потребує. Наш обов'язок помагати хворим, голодним і босим;

2. Як наші люди дають заробити "Українській Книзі", бо просто змушені до цього через своїх рідних в Україні, то буде нам честь і слава, якщо ми частину тих грошей вернемо назад і використаємо на розбудову нашої преси;

3. Це один з видів зовнішньої торгівлі, яку дозволяє наш уряд, і нема чого лізти "з мотикою на сонце", бо станемо Дон Кіхотами.

Таких оголошень повно у всіх часописах: є вони в "Прометеї" (Нью-Йорк), повно їх в "Українській Думці" (Лондон), а в найбагатшому українському щоденникові "Свобода" (організації, яка має десятки мільйонів майна) у числі від 19 березня тільки на 4-ій сторінці я їх налічив аж сім! На інші сторінки я вже й не заглядав...

Одній своїй читачці в Торонті, на її трохи знервоване запитання — про це оголошення, мовляв, чому ви цього не робили раніш, я відповів: "Боявся читачів". "О, то значить є чого боятись?.." Звичайно, що я відповів їй не те, що треба було, бо вона запитала мене досить нервово, а я не люблю, як мене нервово питають. Я своїх читачів ніколи не боявся. Я цих оголошень не приймав, бо керувався не розумом, а почуттями, які в мене таки не дуже добрі до СРСР. Але почуттями не завжди треба керуватись, особливо у практичній діяльності.

У "Нових Днях" оголошення подані так, що їх кожному видно. Між іншим, деякі наші читачі з Торонта не звернули уваги, що "Українська Книга" оголошується в усій нашій пресі, але в "Нових Днях" це оголошення побачили негайно.

"Гомін України", звичайно, вирішив "знищити" Волиняка. У ч. від 26 березня він видрукував нотатку під заголовком "Хто помагає "Новим Дням"? У тій нотатці "дуже об'єктивно" і без коментарів подано зміст оголошення "Української Книги" з березневого числа нашого журналу, а потім передруковано мій заклик до читачів із стор. 10-ої того числа: мовляв, Волиняк не тільки рекламує, а ще й закликає купувати!

Зробили отак гомонівці, посідали та й самовдоволено посміхаються: "От ми, так ми: вовки кобилу з'їли, а воза ми їм таки не дали!" Словом: ми герої! Поклали Волиняка на обидві лопатки...

Гаразд, хлопці. Але ходіть но, лишень, сюди та лягайте на стіл. Зараз ми вас розпатрошимо і заглянемо в нутро: а чи нема там якої болячки? Якщо є, то ми її зараз же виріжемо і викинемо, як моя баба казала, "під три вітри"...

Отож, починаємо операцію:

1. Чому "Гомін України" за кілька літ не написав жодної нотатки під заголовком: "Хто помагає радіопрограмі Шарвана" чи "Українській Думці" (Лондон), а ще й сам їх рекламує? Якщо бути патріотом, то треба ним бути до кінця.

2. Як це так, що "Гомін України", який претендує на націоналістичну непомильність, у числі від 19. 3. ц. р. (тиждень тому!) на шостій сторінці **оголосив** польські **комуністичні фільми** "Вельможний Тадеуш Хмєлєвскі" та "Єва хоче спати? То оце так, панове, "націоналісти", то ви закликаєте своїх українських читачів ходити дивитись і слухати комуністичну ідейну пропаґанду (та ще й польською мовою!), а ще недавненько писали, що той українець, який ходить дивитись українські радянські фільми, трохи чи не зрадник нації? А знаєте коли ви це писали? Саме тоді, як у Торонті демонстрували фільми "Земля" (за О. Кобилянською) та "Дорогою ціною" (за М. Коцюбинським). То Коцюбинський і Кобилянська — комуністична московська пропаґанда, а "Єва хоче спати" і "Вельможний Тадеуш Хмєлєвскі" — українські націоналістичні фільми?..

А-я-яй! Та й справді ж з вас герої! Тільки... замурзані дуже...

3. Тепер оперуємо ще одну болячку. Пригадуєте собі, як був у Канаді голова Вик. Органу УНРади М. Лівицький, а потім голова УНРади І. Багряний, то вас просили дати **платні** оголошення про їх доповіді. Про М. Лівицького з вами розмовляв, здається, Ів. Янішевський, а про І. Багряного я. На мій виклик телефоном обізвався редактор Матла: "Добридень! Як поживаєте, п. Волиняк? Що новенького?" "Дякую! Сяк-так дихаю. Новенького питаєте? Та ось приїхав Іван Багряний, хочу просити вас умістити платне оголошення про його доповідь. Хочу вам

трохи грошей дати і довести, що я справді підтримую "Гомін України".

Редактор Матла відразу змінив тон і злякано відповів: "Я з тим не маю нічого спільного. Знаєте ж, що цими справами відає директор Ів. Бойко". "То, будьте ласкаві, передайте йому слухавку.

Далі розмова відбувається так:

— Галло! Що ви хотіли?

— Хочу дати платне оголошення про виступи Ів. Багряного.

— Ні, не приймаємо! кажу відразу.

— Чому? Таж ви приймаєте й жидівські оголошення, то чому відмовляєте українцям?

— А тому! Жидівське оголошення — бизнес, а Багряний буде говорити на політичну тему. Я не хочу, щоб наші люди слухали доповіді, які йдуть на шкоду нашому визвольному рухові!

— Вибачте, але...

— Пане Волиняк, я не маю часу! — І слухавка торохнула по вилці телефону...

То виходить, що доповіді М. Лівицького та Ів. Багряного "йдуть на шкоду нашому визвольному рухові", а комуністична пропаґанда (та ще й польською мовою!) під назвою "Єва хоче спати" йде на користь нашому визвольному рухові?..

От бачите, а я цього й не знав. Не знав і відмовився від оголошення цих фільмів! Отак через незнання "ідейних основ націоналізму" пошкодив українській визвольній справі! Буду за це в пеклі смажитись. Те, що я відмовився дати оголошення про балет-фільм "Лілея" (за Шевченком) — менший гріх, бо то ж фільм український та ще й за Шевченковим твором зроблений, а що не закликав своїх читачів подивитись "Єву", то таки вчинив національний гріх...

4. На стор. 12-ій того ж числа "Гомону України" красується величезне оголошення такого змісту: "Шкіра! Шкіра! Знижені ціни! Вже тепер **висилайте шкіру,** щоб ваша родина одержала її вчасно" і т. д.

То це ви, мої найповажаніші і найшановованіші "націоналістичні" колеґи з "Гомону України", закликаєте своїх читачів куди слати шкіру? Чи не з Торонта до Вінніпеґу? Ти диви! А я, темний і непросвіщений і не знав, що у Вінніпезі шкіри нема "й на понюх табаки" і всі вінніпежани ходять у лаптях! Сам себе соромлюсь за таке незнання!

А, може признайтесь (по-секрету!), може це ви радите своїм читачам купити шкіру і бігцем бігти в "Українську Книгу", щоб найскорше здати пакунок своїм батькам чи дітям, які випадково лишились в Україні і ще й досі ходять у сталінських опорках? А скажіть же, скажіть: куди цю шкіру шлють ваші читачі? І через яку фірму? Якщо запевнятимете, що не через "Українську Книгу", а через ЛВУ чи "впрост" через редакцію "Гомону України", то вам однак ніхто не повірить! То скажіть же раз у житті правду!

Чи не уподібнюється "Гомін України" до того шкідливого хлопчиська, який, щоб узяти річ, яку його мама заборонила брати, закрив образа рушником, "щоб Бозя не бачила, і мамі не сказала"?..

А чи не міг би я тепер (якби був без розуму й совісти!) написати, що "Гомін України" закликає своїх читачів скріплювати окупаційний режим в Україні посилками шкіри і слухати й дивитись комуністичну пропаґанду (та ще й гроші за це бере!) у більшовицьких фільмах польською мовою, щоб так розкладати еміґрацію? Дякувати Богові, що я цього ніколи не зроблю. Я цікавлюсь тільки одним: коли ж, врешті, "Гомін України" зрозуміє, що він зі мною ніколи війни не виграє, поки воюватиме нечесно?

Оце стільки інформацій про торговельні оголошення.

Я не маю наміру питати поради в "Гомоні України". Ані прикладу з нього брати не збираюсь. Але своїх читачів я і раджусь, і їх послухаю. От і прошу: спокійно подумайте, розсудіть і дайте відповідь на питання:

"Приймати оголошення "Української Книги", чи ні?

Відповідь має бути точна: "так" або "ні". Середини тут бути не може.

Час на анкету дається півтора місяця: 25 травня зробимо обрахунок відповідей і в червневому числі проголосимо наслідки: як читачі скажуть, так я і зроблю.

П. Волиняк

ДЕЩО З ТОРОНТА

ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ ЛЕОНІДА МОСЕНДЗА

На початку березня ц.р. в залі православної катедри св. Володимира відбувся дуже цікавий літературний вечір, присвячений пам'яті Л. Мосендза.

Вечір улаштувало т-во, створене в Торонті для видання Мосендзового роману "Останній Пророк". Нашим читачам відомо, що рукопис твору довго тримав Микола Лебедь. Ми навіть ставили прилюдний запит у "Нових Днях": чому рукопис цього роману ховається від людей?

Справа закінчилася добре: М. Лебедь передав рукописа людям, які спеціяльно зацікавлені творчістю Л. Мосендза.

Вони негайно створили спеціяльне т-во, зібрали гроші і твір видається: тепер уже майже закінчено друк його.

З метою поінформувати культурнішу публіку про це видання, а також щоб зібрати трохи додаткових фондів, і влаштовано цей вечір.

Вечір відбувся у досить приємній залі, публіка (поверх сотні осіб) сиділа за столиками з чаєм та кавою, а поет Б. Кравців, який спеціяльно приїхав з Нью-Йорку, прочитав прецікаву доповідь про цей останній твір Леоніда Мосендза.

Як на еміґраційні умови, де вже віддавна вкорінилася звичка говорити лише півголосом, доповідь Богдана Кравцева була винятковою: він не тільки сміливо

і чесно проаналізував "Останнього Пророка", а й весь життьовий і творчий шлях Л. Мосендза. Присутні вислухали його доповідь з непослабленою увагою. Нам здається, що це був справді найцікавіший і найкультурніший літературний вечір у Торонто цього сезону.

Не переказуємо змісту доповіді, бо вона була скороченою передмовою до "Останнього Пророка", який невдовзі вийде з друку і наші читачі матимуть нагоду самі її прочитати.

Відкрив вечір і керував ним голова т-ва Арсеній Шумовський.

ВЕЧІР-КОНЦЕРТ ОДУМ-У

20 березня ц.р. в тій же залі катедри св. Володимира відбувся вечір-концерт, організований місцевою філією ОДУМ-у.

У концерті взяли участь одумівці і молоді співаки, які готуються на професійних виконавців. На концерт прийшло понад півтораста осіб молоді і старших громадян.

На жаль, нічого про сам концерт не скажу, бо наша молодь хоче тільки похвал і найменших зввваг чи порад не приймає. А поскільки "Нові Дні" не "всехвальний патефон", то нехай наша молодь цього разу вибачить: при всій моїй симпатії і прихильності до ОДУМ-у цього разу я обмежусь подякою за квиток і запрошення на концерт і таки нічого про сам концерт не скажу — боюсь!

Взагалі, як організатори якихось концертів, вистав, доповідей тощо чекають у "Нових Днях" тільки похвал, то краще хай редакцію "Нових Днів" своїм запрошенням оминуть: виразів: "величаво", (це скалічене слово — справжнє прокляття еміграції!), "чудово", "на високому рівні" і т.д. в "Нових Днях" нема чого сподіватись: раз — тепер дуже подорожів папір, два — "час — то гроші", три — "Нові Дні" шанують себе і своїх читачів.

Хай це буде відомо всім, зокрема одній іншій молодечій організації, керівники якої давно певні, що я не пишу про її працю тільки тому, що вона "галицька" й "католицька". Воно не зовсім так: я просто не хочу нашу молодь "величавими" похвалами добивати до цурки вже ...

Справді, до чого ми дійшли? "Списалась" нещасна дитина, яка не вміє доладу вимовити слів "мама" й "тато", примітивним "віршиком" на сцені — дитина "величаво" деклямує: дриґнула незугарно опецькуватою ніжкою на сцені (без найменшого відчуття ритму) — "величаво" танцює; протілілікало на скрипці перше шкільне завдання — "величаво" грає; прийшла дитина в українську школу — зробила "величавий" національний подвиг (осанна їй!); прийшла дитина, врешті, до сповіді — зробила "величавий" вчинок (трохи чи не спасла церкву від загибелі!), отож, треба її підкупити: нагодувати обідом, конче дати хоч пару пляшок "кока-коли", щоб же вона була така ласкава і прийшла до сповіді ще й на той рік! "Не підмажеш — не поїдеш!"

І виростає з такої дитини не людина з міцним характером, а — тепер уже не "величава", справді велична! — каліч, яка однак в організованому національному житті жодної користи не дасть. Хочби тому, що мандруватиме з організації в організацію, затримуючись у них доти, поки її "величаво" хвалитимуть.

І будуть за це смажитись у пеклі не діти, а батьки та виховники. Тішусь, я на чортячій сковороді своїми разпрекрасними ніжками дриґати не буду...

"ПІД ВЕСЕЛИМ ОБОРОГОМ"

Цього року в Торонті створено театральний ансамбль "Розвага". 27 березня цей ансамбль показав свою другу виставу — ревію "Під веселим оборогом". По-еміґраційному "ревія", а по-домашньому — естрадний вечір, чи "концерт легкого жанру". Ну, та ревія, то й ревія — справа, врешті, "не в чині, а в начинці".

Як і завжди в таких концертах, у програмі було все: найбільше дешевих джазових пісеньок, танці, діялоги, музика, скетчі, ну, і навіть порядні пісні. Мусів звичайно бути й конферансьє, завданням якого було веселити публіку.

Танці були у виконанні чужих артистів: Гарбут Робертс та Долорес Нісканене — індійська пара, що досить добре станцювала два індуські танці, які публіка прийняла дуже тепло.

Решта виконавців — українці: Марія Луцька, Наталія Баумш, Зіна Прусаченко, Роксоляна Росляк, Юрій Бєльський, Володимир Довганюк, Антін Дербіш, Тарас Парченко, В. Дума, І. Мазепа, І. Васик, конферансьє — Ігор Хабурський, оркестра Л. Яблонського, тексти Вас. Левицького, сценічне оформлення Мирона Левицького.

Почнемо з текстів. Хоч у програмі сказано "Тексти — В. Левицький", але, здається, не всі вони його продукції. Часто вони були навіть дуже недосконалі — не тільки мовно-стилістично, а й "бойова' сила їх гумору та сатири була мінімальна. Але скетч "Євшан-зілля" — винятково вдала й дотепна сатира на еміґрацію. Тут В. Левицький виявив і свій літературний досвід та вправність, і добру спостережливість та авторську винахідливість.

Не злобність і вульгарність, а справжній добрий гумор сприяли вибухам веселого сміху в залі. Це була справжня окраса цілого вечора.

З виконавців, на жаль, можна відзначити тільки Юрія Бєльського, який у ролі власника "першої української національної лазні" був навіть дуже добрий. Усі інші, за винятком хіба М. Луцької та Т. Парченка (але дикція, дикція та інтонація, пане Парченко!), ані трохи не піднялись понад рівень поганої еміґраційної аматорщини. Все таки, завдяки режисерові (Ю. Бєльський) скетч, як на еміґраційні умови, поставлено цілком пристойно і на нього цілком можливо було дивитись.

Шкода, що Н. Баумш дали ролю "старої" еміґрантки — це їй органічно чуже і в цій ролі вона не могла бути доброю.

В. Довганюк, який був можливий у ролі Селепка Лавочки, у цьому скетчі повторився: той же голос, рухи, міміка. Зовсім протилежне у Ю. Бєльського — виступив він, здається, тричі і кожного разу він був інший.

Про джазові пісеньки скажу загально. Один католицький священик, жертвуючи на пресовий фонд "Нових Днів" 25.00 долярів, просив мене не проголошувати його пожертви, бо... "Бог добрий, а чорт хитрий!" Так ото, як Бог був дуже добрий, то нечистий, щоб знищити людський рід, видумав танґа й фокстроти. Знала нечиста сила, що цією "музикою" він напевно з окремих народів зробить космополітичну мішанину, відірве людину від національного ґрунту, позбавить її характеру й почуття краси та добра, а тоді вже матиме поживу!

На щастя, наша нація досі в цій "музиці" "пасла задніх". Але час робить своє. Особливо на еміґрації. Появився в нас Б. Веселовський, який "пересочиняє" всякі танґа та інші джазові творива денно й нощно...

Та що зробиш? Писав колись Б. Антоненко-Давидович (цитую з пам'яті): "Як на розі вулиць Леніна і Хрещатика до тебе вночі підійде повія і найкращою українською мовою скаже: "Котику мій, ходім зі мною!" то аж тоді твоя нація перемогла..."

Отже: ми маємо джасову музику, то наша нація вже перемогла!

Після такого "відступу в політичну історію" я навряд чи маю право висловлюватись про ті пісеньки: хай вибачають мені виконавці за мою мовчанку... Та й чи варто розповідати, як "композитор-мистець" примушує нещасного співака розповідати, як він "хоче", коли не має уяви про бажання, як "любить", не маючи уяви про любов... Невже комусь було б цікаво читати описи, як сліпий від народження розповідав видющому про кольори веселки?...

З людських пісень була лиш одна: "Рушничок" (слова А. Малишка, музика П. Майбороди) — дует у виконанні Наталії Баумш та А. Дербіша. Я зна... Мені здається, що ця пісня таки краще звучала б у сольовому виконанні. У Н. Баумш дуже приємний голос, вона вміє співати, але мені здається, що вона таки не віддала всієї "ліричної потужности", закладеної в цей твір. Також можна було б повніше відтворити й ширину та розмах мелодії (особливо у фіналі). До речі, у Н. Баумш добра дикція — кожне слово з цієї пісні вона донесла аж до останнього ряду.

А Дербіш має дуже приємного тембру баритон, яким він "вторив" своїй партнерці. Складалося враження, що А. Дербіш більше думав про те, як показати красу свого голосу, ніж про саму пісню, забуваючи, що це не танґо ("Як заграє в тобі кров..." — хіба від таблеток!), а пісня, у якій закладено справжні великі людські почуття: любов до матері.

Здається, виконавці не опрацювали твору, а просто собі проспівали цю пісню і все, не задумавшись над тим, як вірно й тонко виразити не тільки стиль твору, а й подати слухачеві красу мелодії, без покриття якої неможливо донести зміст твору до слухача. Мелодійна ж основа цієї пісні не така вже й проста, як декому здається.

Все таки з усіх вокальних номерів це був найкращий. Ця пісня виконується в Канаді вдруге (вперше її з величезним успіхом виконав у Торонті П. Шведченко).

Коли ми вже згадуємо Н. Баумш, то не радили б їй "душити" свій хороший голос на найдешевших німецьких танґах ("Марина" Л. Шмідзедера) — і нащо це вам здалося? Чи не приємніше співати, ніж "ритмічно стогнати"? (А в подібній "музиці" часто ще треба й аритмічно вити!).

Конферансьє — Ігор Хабурський. На жаль, я примушений сказати: старе, часто беззмістовне, поспіль неправильні наголоси, погана дикція, провінційна погана вимова: замість "всі" — "вші", замість "українці" — "українчі" і т. д. Це на сцені недопустиме. Навіть на еміґрації, бо це знижує смак і культурний рівень глядача. Скажете, що І. Хабурський не може інакше? Неправда — він принципово не хоче, бо навіть і найпримітивнішу людину замість неправильного "бУли" можна навчити сказати правильно — "булИ", чи замість "будЕмо" "бУдемо". Прошу не ображати людину, а краще покажіть їй правописного словника...

Хтось скаже, що я ради "соборности" мусів би це промовчати. Ні, не можу, бо як промовчу, то скоро на сцені будуть казати замість "хАта" "хатА", а замість "дЕрево" — "деревО". Тоді в залі хтось збожеволіє і почне запевняти сусідів, що тільки засвоївши "вищора-

(Закінчення на стор. 30-ій.)



Повний склад ансамблю "Розвага" після вистави.

Микола ХИМИЧ

НІКОПОЛЬСЬКИЙ МАНГАНОРУДНИЙ БАСЕЙН

(Закінчення з попереднього числа)

I. За даними Українського Геологічного Комітету запаси такі (в тоннах):

	категорії A	B	C	разом
Західне поле	17.199.000	50.657.000	255.300.000	323.156.000
Східне поле	10.776.000	65.847.200	86.484.000	163.107.200
Разом	27.975.000	116.504.200	341.784.000	486.263.200

Хоч в іншому місці УГК оцінює їх на 398.260.000 тонн.

(Корисні копалини України. ВУАН, Інст. геології, 1934, Київ).

II. За даними Державної Пляново? Комісії УРСР запаси такі (в тоннах):

	категорії А і Б	C	разом
Західне поле	59.180.400	173.600.000	232.780.400
Східне поле	32.501.800	133.078.000	165.579.800
Разом	91.682.200	306.678.000	398.360.200

(Угольно-металлургический комбинат во 2-ом пятилетии. Харьков, 1932).

III. За даними Інституту промислово-економічних дослідів НКВП запаси такі (в тоннах):

категорії A	43.422.000
категорії B	47.055.000
категорії C	310.366.000
разом	400.843.000

(Черная металлургия СССР в первом пятилетии. Москва, 1935).

IV. За даними Інституту прикладної мінералогії запаси такі (в тоннах):

категорії А і Б	91.120.000
категорії C	380.000.000
разом	471.120.000

(Рудоминеральное сырье СССР. Москва, 1933).

Запаси на 1.1.1938 року визначаються на 522 млн. тонн (БСЭ, том 55, слово "Украина" 2-ге видання, Москва, 1947).

Як визначаються запаси на сьогодні — невідомо, бо про це не публікується ніяких даних. На сторінці 61 праці "Гірнича промисловість України" сказано, що запаси збільшились у 1955 році в п'ять разів, порівняно до 1935 року. Якщо приняти запаси у 1935 році на 400 млн. тонн, то виходить, що тепер вони дорівнюють мінімуму 2 млрд. тонн.

Геологічні умови видобутку руди в басейні є назагал тяжкі через такі фактори:

1. Породи, які прикривають рудоносну верству — слабкі, що й утруднює та ускладнює підземні роботи. Часті завали затримують видобуток руди та збільшують утрати її. Вимагається коштовне кріплення забою.

2. Ускладнює роботи й наявність значної кількости підземної води, потрібно увесь час робити спеціяльні водовідводні улаштування (дренаж).

3. Тому що руда має значні домішки порожньої породи, її треба потім обов'язково збагачувати.

4. Значний відсоток видобутої руди є в пилуватому стані, а така руда при збагачуванні дає в середньому 50% втрат, переходить у відмої.

5. Руда залягає розрізненими, невеликими гніздами, що не дозволяє будувати капітальні шахти. Шахти будують невеликі з розрахунком на 2—5 років їх служби. Хоч руда і лежить не дуже глибоко (найглибше до 70 м.), одначе проходка нової шахти — річ коштовна.

Та не дивлячись на все це, як тільки відкрили Нікопольське родовище, його зразу ж почали інтенсивно розробляти. Це пояснюється тим, що тоді швидкими темпами почала розвиватися в Україні металюрґійна промисловість, яка потребувала манґану, як також і тим,



що нашого манґану потребувала і західньо-европейська металюрґія, особливо німецька та австро-угорська.

Як і вся важка промисловість України, так і манґанорудна почала розвиватися за рахунок іноземного капіталу, а тому вона мала всі характерні ознаки високорозвиненого капіталістичного господарства, тобто визначалася великою концентрацією виробництва та модерним устаткуванням.

У загальноімперську гірничу промисловість вложено 268.747.300 карб. закордонного капіталу, з яких у залізорудну — 4.700.000 карб., у манґанорудну — 962.000 карб.

З них (в карбованцях):

1. Французьке гірничо-промислове та комерційне т-во	150.000
2. Німецьке акційне т-во "Піролюзіт"	694.500
3. Гельзенкірхенське гірничо-пром. т-во (нім.)	118.100

Французьке т-во діяло в Грузії, німецькі — в Україні. Т-во "Піролюзіт" діяло виключно в російській імперії, а Гельзенкірхенське тільки як філіял і своїх власних копалень не мало.

Крім цих чисто манґанових товариств, у Нікопольському басейні мали свої копальні металюрґійні та вугільні компанії: Французьке — Нікополь-Маріюпільське гірничо-промислове т-во та Бельгійське південно-руське Дніпровське металюрґійне т-во.

80% видобутку м. р. припадало на рахунок закордонних капіталів. Було кілька підприємств і місцевих приватників. Наприклад (в тоннах):

1. Миколаївська рудня Короля, яка видобувала в рік (в середньому)	10.000
2. Рудня "Рій" Зубенка видобувала в рік	2.050
3. Рудня "Благодать" та "Дагор" Беклемішева	11.475
4. Рудня Блюменфельда	—.—
5. Інші	—.—

Разом дрібні копальні, наприклад, у 1909 р. видобували 23.316 тонн руди, тобто 12.7%. У цьому ж році видобуток трьох іноземних компаній був такий (в тоннах):

1. Червоногригорівська рудня т-ва "Піролюзіт"	32.140
2. Покровські рудні Нікоп.-Маріюп. т-ва	41.486
3. Городищенські рудні Півд.-Руськ. Дніпров. т-ва	93.229
Разом	166.855

або 87.3%.

В останні роки перед революцією працювали такі рудні і з такою продукцією (в тис. тонн).

	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916
Покровська	86.614	30.946	20.931	42.248	43.112	28.779	32.578
Городищенська		72.797	90.058	112.772	130.112	178.943	142.457
Червоногригорівська	162.535	87.692	96.238	110.140	65.342	68.352	43.340
Рудня Гантке	21.018	10.679	31.252				
Новомиколаявський "Уніон "				10.704			6.436
Руський Провіданс							2.560
Разом:	270.167	202.114	238.479	275.864	239.149	276.072	227. 37

Робітників у ті ж роки була така кількість (душ):

Покровська рудня	248
Червоногригорівська рудня	471
Городищенські рудні	821
рудня Гантке	157

Малі підприємства не могли витримати конкуренції і майже всі припинили роботи. 1907 рік був останнім роком, коли працювало 11 рудень, у 1908 р. працювало 5, а в 1909 році залишилося тільки 4 найбільші рудні.

Війна 1914—18 рр. трохи пожвавила діяльність малих копалень. Послідуюча руїна в роки революції та громадянської війни не минула манґанорудної промисловости — всі шахти зупинились.

Видобуток манґанової руди в дореволюційні роки такий (в тонах):

1886	4.100	1903	34.721
1887	3.705	1904	60.494
1888	1.460	1905	162.131
1889	5.600	1906	186.770
1890	8.656	1907	269.583
1891	10.820	1908	240.574
1892	29.426	1909	66.412
1893	72.705	1910	176.033
1894	58.400	1911	234.574
1895	37.475	1912	241.672
1896	45.607	1913	275.800
1897	56.721	1914	239.345
1898	59.680	1915	276.300
1899	96.964	1916	283. 082
1900	88.654	1917	185.934
1901	69.566	1918	38.738
1902	57.441		

(Праці 1-го з'їзду дослідження прод. сил та нар. госп. України,
Україна. Стат. довідник, Х. 1925, 561,
И. А. Александров-Днепровские пороги,
В. А. Тухолька-Железные и марганцевые руды та інші довідники).

***

Українська національна влада не могла виявити своєї діяльности в галузі манґанорудної промисловости.

Одначе в ті часи басейн працював, повний розвал наступив тоді, коли цей район окупували більшовики.

З остаточним установленням, у 1920 році радянської влади у становищі промисловости України зайшли радикальні зміни, які диктувалися вимогами й завданням біжучого моменту. Перший етап більшовицької економічної політики був т. зв. воєнний комунізм, який характерний тим, що нічого не вироблялось, а тільки споживалось те, що залишилось з дореволюційних часів. Запаси видобутої м. р. в басейні тоді були такі:

сирої руди	78.369 тонн
збагаченої руди	62.342 тонн

Трест "Головруда" з Москви розподіляв її між потребуючими підприємствами, а так як тоді вся металюрґійна промисловість не працювала, то й попиту на руду не було і тих запасів вистачало на роки. На тій підставі Вища рада народн. господарства РСФСР, на початку 1921 р. постановила перевести усі шахти на консервацію, але президіум Раднаркому України з цим не погодився і постановив урухомити Городищенську копальню, яка не була зруйнованою, а навіть у 1920 р. в ній видобуто 459 тонн руди, і відновити Покровську. А щоб здобути кошти на відновні роботи, уряд України створив акційне т-во "Експортруда". Акціонерами т-ва були Українська Рада Народнього Господарства (УРНГ) та Уповноважений наркомату зовнішньої торгівлі при Раді Народних Комісарів УРСР. До 15 вересня 1922 р. вивезено за кордон із старих запасів 32.800 тонн руди. У жовтні 1920 р. при УРНГ був організований відділ руд та мінералів, який і перебрав у своє керівництво Криворізький та Нікопольський рудні басейни, які до того управлялися місцевими рудоуправами. На відбудовні роботи у басейні, згідно з постановою УРНГ, в 1921 році потрібно було багато різноманітного матеріялу, як то: кам'яного вугілля, лісу, харчів, фуражу і т д., але всього цього не було. Як катастрофально стояла справа з постачанням, видно хочби з такого прикладу: на рік для басейну просили відпустити 2.000 тонн кам'яного вугілля, а йому на півроку дали тільки 150 тонн, залізничних вагонів зовсім не дали і т. д.

Влітку 1921 року прийнято ряд міроприємств у справі відбудови басейну: поліпшили матеріяльне постачання і перевели реорганізацію управління рудною промисловістю. З Харкова до Катеринославу перенесли управління руд та мінералів і перетворили його в Центральне управління південно-рудної промисловости. Від цього часу в манґанорудній промисловості починається другий етап більшовицької економічної промисловости, т. зв. період відбудови. Відбудова мала здійснюватись за рахунок мобілізації внутрішніх ресурсів, бо допомоги від держави не було. У цих умовах підприємства мусіли власними силами і засобами сяк-так налагоджувати виробництво й виготовляти стільки товарової продукції, скільки дозволяв основний капітал (старе устаткування) підприємства залишеного з дореволюційних часів.

У 1921 році на Городищенській копальні видобуто 7.000 тонн руди, а на Покровській із старих запасів збагатили 1.000 тонн, але і їх не було куди вивезти, бо не було запотребовування від металюрґійних заводів.

9 липня 1922 року Центральне управління південно-рудної промисловости реорганізували в Південно-рудний трест (ПРТ) з капіталом:

основний	21.089.922 карб. 85 коп.,
оборотний	7.674.818 карб. 83 коп.

У нього влучено такі манґано-рудні підприємства: Городищенська, Червоногригорівська, Новомиколаївська та Покровська рудні, рудозбагачувальна фабрика на ст. Марганець, електростанція. ПРТ залишився у системі Укрнаргоспу і мав ширші завдання та права, ніж Управління.

На 1922—23 госп. рік ПРТ склав перший бюджет:

прибутки	1.236.729 карб.
видатки	2.731.732 карб.
сальдо	1.495.003 карб.

Одначе і це міроприємство мало допомогло справі відбудови басейну.

Південно-рудний трест з самого початку був переведений на господарський розрахунок, тобто на самоокупаємість, а таке положення не давало йому спромоги поширювати виробництво. Інші галузі промисловости, аби мати змогу самофінансуватись, налагоджували виробництво предметів широкого вжитку. Рудна промисловість не мала змоги так розпочати свою відбудову, бо руда не є предметом широкого вжитку, і тому вона довгий час не могла налагодити видобутку руди.

Справа в тому, що хоч Україна в ті часи і мала деяку господарську автономію, одначе коли справа доходила до фінансових чи інших кардинальних питань, то Москва цьому противилась. В силу своєї колоніяльної залежности від Росії, яка фактично тільки за більшовиків була виявлена в повних розмірах — Украна не могла фінансувати своєї промисловости тому, що не мала грошей. Щоб зрозуміти тодішню господарчу ситуацію в Україні наведу кілька прикладів:

1. 2 липня 1923 р. ВУЦВК видав постанову про те, щоб трести РРФСР брали в Укреканомнараді дозвіл на право діяльности в Україні. Вища Рада Нар. Господарства СРСР (навіть не ЦВК СРСР) цю постанову скасувала як таку, що викликає ненормальні риночні відносини з РРФСР. (Див. Вестник пром. и торг. Но. 6—7, 1924).

2. Торговельний баланс України в ті часи мав такий вигляд — вивозили з України до Росії:

с.-г. продуктів	34.2%
продуктів с.-г. промисловости	53.6%
продуктів промисловости	65.8%

(Див. Стаття Е. И. Костелянського "Хлебный Экспорт Украины" у Экспортные ресурсы Украины, Сборник, Х. 1923).

При такій ситуації не можна було й думати про якесь фінансування промисловости, яка належала до компетенції харківського радянського уряду. Між тим трести Південсталь, Донвугіль, Коксобензол, Електротрест, які постановою ВРНГ СРСР від 12 листопада 1923 р. були виділені з Укрнаргоспу, почали зразу ж одержувати субсидії.

От у таких тяжких умовах проходив період відбудови манґанорудної промисловости в Нікополі.

У цей період у басейні працювало три копальні: згадані вище Городищенська та Червоногригорівська і Покровська, яка вступила в дію у 1924—25 госп. році. На відбудовних роботах басейну в середньому в рік працювало 1.500 робітників, а видобуток руди був такий (у тоннах):

1921	7.000
1921 — 22	21.622
1922 — 23	65.591
1923 — 24	100.100
1924 — 25	175.571

(Див. Джонсон та Отчет раб.-кр. прав. Украины за 1923—24 р.)

В останній рік відбудовного періоду (1924—25) видобуток по копальнях був такий (в тоннах):

Городищенська ім. Комінтерну	146.866
Червоногригорівська ім. Максимова	18.681
Покровська ім. Раковського	10.024

Від 1925 року наступає третій етап більшовицької економічної політики т. зв. період реконструкції.

У цей період металюрґійна промисловість, яка була об'єднана в тресті "Південсталь", налагодила своє виробництво й дала перше замовлення Південно-рудному трестові на 30.000 тонн високоякісної збагаченої манґанової руди. Але ПРТ відмовив, мотивуючи тим, що такої кількости руди він не може збагатити, бо: бракує робочої сили, на виробництві немає ніякої трудової дисципліни тому, що робітникам реґулярно не виплачують зарплатні, катастрофальний стан із постачанням харчами населення копалень, немає ніякого матеріяльно-технічного постачання виробництва, а найголовніше: не дають ніяких фінансових засобів. На 1925—26 госп. рік трест просив 3 мільйони карб. для обох рудних басейнів, але йому було відмовлено.

На початку реконструктивного періоду виявилося, що за минулий, відновний період в Нікопольському басейні не тільки не відновили рудних підприємств, а навпаки, зносилося і те старе обладнання, яке залишилося з дореволюційних часів, як рівнож використали і всі запаси руди та обладнання.

Щоб відбудувати басейн і задовольнити попит на манґанову руду, треба було нових капіталовкладень на модернізацію й поширення підземного та надземного устаткування, тобто реконструювати всі підприємства манґано-рудної промисловости.

Бачачи таке положення, економісти із ВРНГ УРСР запропонували т. зв. перспективне плянування розвитку промисловости таким способом:

1. розвиток інтенсивних культур у сільському господарстві,
2. розвиток машинізації та механізації с.-г.,
3. продукти гірновидобувної промисловости переробляти на місці,
4. розвиток машинобудівельної промисловости.

Схема такого пляну була затверджена Раднаркомом УРСР 10 лютого 1926 року.

Мета цього пляну — розвинути сільське господарство до такої міри, щоб на його базі створився в селі ринок збуту продуктів промисловости. Центр уваги робився тоді на метало-і металообробну промисловість, питома вага якої збільшувалась так (у %%):

	1913 р.	1929-30 р.
в Україні	48.0	66.7
в Союзі	25.0	38.0

Як видно з таблиці, цим пляном мали зробити Україну країною індустріяльною і вона на 28.7% обганяла Рад. Союз (читай Росію) в розвиткові металообробної промисловости, тобто ведучої галузі сучасного господарства.

Звичайно, з цих плянів нічого не вийшло, бо такий напрямок розвитку народного господарства в Україні суперечив Москві. А за такі прояви вільнодумства в ділянці господарства північний сусід України не простив: Вища Рада Нар. Господарства була зліквідована, а економісти знищені, наприклад, Діманштейн, Фомін та ін.

Тим часом металюрґійна промисловість, яка відроджувалась, вимагала манґанової руди, і застій у манґанорудній промисловості не міг продовжуватись без кінця.

З ліквідацією усіх економічних органів в Україні і остаточним скасуванням уявної господарської автономії України в кінці 1920-их років, всі трести, що досі підлягали компетенції уряду Радянської України, були підпорядковані Москві, в т. ч. й Південно-рудний трест. Від цього часу манґанорудній промисловості стали асигновувати потрібні кошти і вона почала поступово відроджуватись.

Видобуток руди в період реконструкції господарства такий (в тоннах):

1925—26	госп. рік	478.318
1926—27	"	472.153
1927—28	"	478.018

(Див. Сб. стат. свед. по горной и горнооб. пром. СССР).

Від 1-го жовтня 1928 року починається четвертий період в більшовицькій економічній політиці: т. зв. соціялістичне будівництво (п'ятирічки).

У числі трьох факторів, за допомогою яких мало здійснюватись це соцбудівництво, на першому місці було: інтенсивна експлуатація природних ресурсів країни.

Цінна і рідкісна сировина Нікопольського басейну якнайкраще для цього надавалася.

Головніші міроприємства по розбудові басейну в цей період були такі:

1. розвиток геолого-розвідкових робіт,
2. механізація підземних та надземних процесів,
3. застосування гідромеханізації на видобувних роботах,
4. запроєктовано будувати шахти з 3—5-річним речинцем служби та річним видобутком руди 350—450 тонн,
5. розвиток збагачувальних фабрик.

На капітальне будівництво асигновано:

І-ша п'ятирічка 1928—1932 рр.	44 млн. карб.
ІІ-га п'ятирічка 1933—1937 рр.	40 млн. карб.

У першій п'ятирічці заплановано видобути таку кількість манґанової руди (в тоннах):

1928—29	госп. рік	523.000
1929—30	"	650.000
1930—31	"	720.000
1931—32	"	770.000
1932—33	"	940.000

(Перспективи развития металлургии черных металлов).

У другій п'ятирічці заплановано такий видобуток (в тоннах):

1933	рік	920.000
1934	"	
1935	"	
1936	"	
1937	"	1.400.000

Плян видобутку у третій п'ятирічці:

1938	рік	
1939	"	
1940	"	
1941	"	1.020.000
1942	"	

За період п'ятирічок виробництво в басейні, звичайно, виросло, одначе майже жодне із запланованих міроприємств не було виконано повністю, в т. ч. й видобуток руди. Геолого-розвідкові роботи майже не прова-

дилися, справа з гідророзмиванням руди дальше кількох спроб, і то невдалих, не пішла.

На новозбудованих і на старих реконструйованих шахтах рівень механізації головних трудомістких робіт, перед війною, доведений був до таких розмірів:

Видобуток руди — 77%, підземної відкатки — 93%, відкатки на поверхні — 100%, навантаження у залізничні вагони — 95.4%. Збагачення сирої руди провадилось удосконаленими методами і замість трьох кляс збагаченої руди увели чотири кляси з вмістом манґану від 25% до 45%. Нові шахти будувались тільки з річним видобутком руди 350—450 тис. тонн. Стара збагачувальна фабрика на ст. Марганець була ґрунтовно реконструйована. На базі Нікопольської манґанової руди і дешевої електроенергії Дніпрельстану в період другої п'ятирічки в м. Запоріжжі вступив у дію новозбудований завод феростопів — ним положено початок новій галузі промисловости України.

Видобуток манґанової руди за часів п'ятирічок такий (в тоннах):

1928—29	537.000	1933	524.000	1938	
1929—30	654.800	1934	818.500	1939	
Особливий квартал		1935	1.037.000	1940	893.000
1931		1936		1941	
1932	443.300	1937	956.900	1942	не було

(Очерки, Сціборський, Укр. ССР, ч. І).

Відступаючи літом 1941 року з України, більшовики зруйнували все манґанорудне господарство і видобутку руди не було.

Мені невідомо, чи німці вживали якихось заходів, щоб налагодити виробництво.

На початку 1944 року більшовики наново окупували район Нікополя і зразу ж приступили до відновлення басейну прискореними темпами. У цьому ж році вже видобували руду. В "Очерках разв. нар. хоз. УССР" зазначено, що у 1945 році видобуток руди збільшився в 10 разів в порівнянні до попереднього року. Скільки видобуто у 1944 р. — не сказано. З післявоєнних міроприємств по розбудові Нікопольського басейну відмітимо тільки найголовніше й нове:

1. Новозбудовані шахти розраховуються на 15—20 років експлуатації.

2. Застосовано нову систему видобутку руди (замість системи коротких стовпів заведено систему панель) та нову систему керування покрівлею. При цьому ефективніше і ширше можна застосовувати різні механізми, менше підготовчих робіт, менше втрат руди, окрему дільницю панелі можна розробляти з 3—4 боків, а не з одного, як при старій системі і т. д. Підраховано, що це нововведення дає такий ефект: середньо-добовий видобуток, порівняно до передвоєнного, збільшився на 46,6%, продуктивність зросла на 12,6%, питома вага видобутку руди з очисних робіт збільшилась на 60—80%, підготовчі роботи знизились з 17,9 до 7,3 погонних метра на 1000 метрів видобутку, витрати кріпильного лісу зменшилися на 3,8%.

3. Поширено та покращано збагачування руд. Тепер у басейні діє три збагачувальних фабрики. На шахті ім. Ворошилова (Мар'ївська дільниця) збудовано суспензійно-флотаційну установку для удосконаленого збагачення сирої руди.

4. Руду, де вона лежить не глибоко, почали видобувати відкритим способом (кар'єрами) за допомогою ескаваторів та відвальнотранспортних мостів. Спосіб добрий і вигідний з усіх боків.

5. При шахтному способові видобутку руди почали, поволі, застосовувати гідровідбивку спеціяльними механізмами т. зв. гідромоніторами. Це надзвичайно ефективний спосіб видобутку, бо розмита руда трубами йде прямо на збагачувальну установку.

6. Далі поширюється механізація трудомістських робіт. Зокрема сконструйовано гірничий комбайн: ДГИ-Марганець та С-153-М для видобутку руди.

7. Поширено геолого-розвідкові роботи. За останні роки відкрили нові поклади руди в басейні.

Які були пляни видобутку м. р. у післявоєнні п'ятирічки — невідомо.

В "Украинская ССР", частина І, ст. 245 сказано, що у п'ятій п'ятирічці (1951—55) видобуток м. р. збільшиться у 1,8 рази, а в шостій п'ятирічці (1956—60) збільшиться у 1,9 рази. В обох випадках не сказано, проти якого часу наступить це збільшення.

Також немає даних відносно видобутку м. р. у післявоєнні роки. Але, приблизно, ці величини можна одержати, якщо зробити деякі перерахунки.

На стор. 463 "Очерки разв. нар. хоз. УССР" сказано, що на 1 жовтня 1945 року відновлено 56% потужности манґанових шахт порівняно до 1940 року. Видобуток руди у 1940 р. був 893.000 тонн (інші джерела дають 892.600 т.). Виходить, що на 1.X.1945 р. видобуто 500.000 тонн. За 3 останні місяці 1945 року очевидно видобули ще 100.000 тонн. Разом у 1945 р. видобуто десь біля 600.000 тонн.

На стор. 489 і 491 приведена таблиця зросту видобутку м. р. у %% до попереднього року, починаючи від 1946 року, але ніяких показників за 1946 рік ніде не дано.

1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952
—	124	119	152	127	129	105

Приймемо, що і в 1946 році видобуток був такий як і в 1945 р. тобто 600.000 тонн.

Перерахувавши все це, одержимо наближені дані видобутку манґанової руди (в тоннах):

1944		1947	744.000	1950	1.708.000
1945	600.000	1948	885.000	1951	2.203.000
1946	600.000	1949	1.345.000	1952	2.313.000

В. Голубничий теж шляхом розрахунків дійшов до інших показників, а саме:

1946	446.300	1949	1.000.900	1952	1.721.700
1947	553.400	1950	1.271.100	1953	1.911.100
1948	658.500	1951	1.639.700	1954	1.987.500

(В. Голубничий — Індустріяльна спроможність України, англ. мовою).

Ол. Діброва у "Географії Української РСР" (вид. II, стор. 188) пише, що "видобуток руди в ньому значно збільшився і уже в 1951 р. перевищував довоєнний рівень".

За нашими — моїми і Голубничого — розрахунками довоєнний рівень було перевищено у 1949 році.

Як немає офіційних даних, то тяжко щось певне говорити.

Тепер у басейні руда видобувається більше чим у 20-ти шахтах та кількох невеликих кар'єрах. Усі шахти об'єднані у трьох рудоуправах — дві на східньому полі і одна на західньому; а всі підприємства басейну об'єднані в манґаноруднім тресті "Нікополь-Манґан".

* * *

Нікопольська манґанова руда має трьох споживачів: заводи України, заводи Росії — СССР та закордон.

У дореволюційні роки (XX століття) в середньому

заводи України споживали 65%, інші заводи імперії 5%, вивозили за кордон — 30%.

Високий відсоток експорту пояснється тим, що феростопів тоді у Росії не вироблялось, а спеціяльної сталі варили мало. Вивозом займалося акційне т-во "Піролюзіт".

У війну 1914—18 рр. експорт через блокаду припинився, а в середині країни попит збільшився.

У післяреволюційні роки, в період 1922—1930 рр. на експорт ішло більше половини видобутої руди, бо тоді своя металюргійна промисловість ще не була відновлена та й валютні операції відіграли своє значення. Експортні операції виконувало українське акційне т-во "Експортруда".

У роки п'ятирічок вивіз руди за кордон припинився, бо й своя металюргія потребувала манґану і було налагаджено виробництво фероманґану.

Руда вивозилася морем через Миколаїв та Одесу, а сухопуттю через Шепетівку та Волочиська. За період 1886—1914 рр. експортовано 743.455 тонн, що давало 6.88% загальноімперського експорту. За роки 1900—1914 експортовано 674.000 тонн, що складає 29.6% від вивозу з Нікополя, а в роки 1921—1930 — 1.130.254,1 тонн.

Загальна характеристика вивозу манґанової руди за кордон показана в нижченаведених таблицях.

Експорт за роками: в тисячах тонн і відсотках до загального видобутку руди:

роки	тонн	%	роки	тонн	%	роки	тонн	%
1900	17.6	19.9	08	50.9	21.1	1922	32.8	151.1
01	10.3	14.8	09	63.1	95.2	23	37.5	57.3
02	8.9	15.5	1910	70.5	40.0	24	30.7	30.6
03	12.9	37.2	11	48.9	20.8	1925	168.5	96.2
04	17.4	28.8	12	72.7	30.1	26	210.8	44.0
1905	8.2	5.1	13	98.7	35.8	27	206.3	43.8
06	69.1	37.2	14	39.9	16.7	28	230.0	48.2
07	84.6	31.5				29	282.0	52.5
						1930	203.0	31.1

(Адамчук, — Марганец СССР...)

У роки 1920—30 по країнах експорт розподілявся так:

країни	тонн	% до загального
Люксембург	225.967.6	20.0
Франція	215.645.1	19.1
Польща	174.348.5	15.42
Саарська область	174.112.3	15.4
Німеччина	172.837.2	15.3
Італія	102.092.5	9.0
Бельгія	28.156.9	2.5
Голляндія	18.044.0	1.6
Чехословаччина	14.673.6	1.3
Англія	2.844.0	0.25
Швеція	1.476.4	0.13
Угорщина	56.0	-
Разом	1.130.254.1	100.0

(Адамчук).

Після війни в Україні відкрито другий Великотокмацький манґанорудний басейн, який лежить між Кахівським та Озівським морями, але конкретних даних про нього ніде не подається.

ГОЛОВНІША ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. П. І. Василенко — Нікопольський манґанорудний район. Стаття в збірнику "Корисні копалини України" ВУАН, Київ, 1934, 204 ст.

2. Л. А. Лепікаш — З робіт Нікопольської партії Інституту Геології УАН. Стаття у "Вісті УАН", ч. 1, січень, 1935, Київ.

3. Б. А. Лучков — Рудные и нерудные багатства Украины. Стаття в Праці І-го з'їзду дослідження прод. сил та нар. госп. України, т. І, Геологія, К. 1926, 323 ст.

4. В. А. Адамчук — Марганец СССР в мировой марганцевой промышленности. М. Л. 1932, 67 ст.

5. А. Г. Бетехтин — Промышленные марганцевые руды СССР. М.-Л. 1946, 315 ст.

6. В. А. Тухолька — Железные и марганцевые руды. Стаття у "Багатства СССР", выпуск III М. 1925.

7. К. И. Богданович — Марганец в Россин. Петроград. 1920, 20 ст.

8. Ф. Бублейников — История открытия ископаемых богатств нашей страны. М. 1948, 342 ст.

9. Рудоминеральное сырье СССР. Труды инст. прикл. минералогии. М. 1933, 118 ст.

10. М. Горн — Проблема экспорта руд из Украины. Стаття у журн. "Хозяйство Донбасса" ч. 7—8, 1924. Х.

11. М. Н. Джексон идр. Сб. стат. сведений по горной и горнозавод. пром. СССР. Л. 1928.

12. Нижний Днепр и Южный Буг. Справочник путеводитель на 1925 г. Херсон, 1925.

13. И. Г. Александров — Днепровские пороги. Стаття у журн. "Технико-экономич. вестник" ч. 1, 1921.

14. М. Сціборський — Україна в цифрах. УНО Канада, 1940.

15. Гірнича промисловість України. К. 1957, 109 ст.

16. Очерки развития нар. хоз. Украины. М. 1954, 554 ст.

ВІД РЕДАКЦІЇ: У зв'язку з тим, що при друку початку статті "Нікопольський манґанорудний басейн" ("Н. Дні", ч. 120) друкар порозсипав таблиці і частина з них видруковані з помилками, передруковуємо нижче таблиці, які були в ч. 120.

2-га таблиця з 2-ої шпальти (ч. 120, стор. 25):

країни:	в млн. тон: манґ. руди	чистого металу в ній	хемічний склад руди в %%: манґану	силікату	фосфору
Україна	390	121	28 — 33	— 25	0,25
Грузія	160	72	40 — 50	9	0,20
Бразилія	140	71	44 — 58	14	0,20
Індія	100	51	46 — 56	5 — 7	0,10
Гана	40	19	42 — 53	3 — 7	1,12
Півд.-Афр. Союз	18	9	42 — 58	2 — 7	—

2-га таблиця з 2-ої шпальти (ч. 120, стор. 26):

	1900	1913	1935 1937	1940	1945
Україна	90,2	276	1.037	862,6	
Грузія			1.650		
Індія	122	828	826		214
Бразилія		123	265		245
Гана			535		713
Півд.-Афр. Союз			570	-	115

2-га таблиця з ч. 120, 2-га шпальта, стор. 28:

	вихід концентрату	манґану в ньому	одер. металу
I сорт	31,63	47,45	47,01
II сорт	11,97	42,83	16,26

Таблиця з ч. 120, 1-ша шпальта, стор. 28:

	Mn	Fe	SiO_2	Al_2O_3	P	H_2O	вихід
I сорт	48-52	0,7-1,2	8-11	1,2-1,6	0,16-0,22	8-13	17-32
II сорт	42-46	1,5-1,9	13-16	2,0-2,5	0,17-0,25	12-16	12-25
III сорт	30-35	1,6-3,5	20-32	2,0-3,5	0,18-0,35	13-18	15-20
Шлам	22		42-43			22	

(А. Г. Бетехтин, Пром. марганц. руды СССР)

остання таблиця з ч. 120, 2-га шпальта, стор. 28:

	вихід концентрату	манґану в ньому	одер. металу
I сорт	31,12	49,26	46,27
II сорт	20,03	34,82	21,35

Автора й читачів просимо вибачити за недогляд, хоч і не з нашої вини.

АЖ ЗАНАДТО ВЖЕ...

Як відомо, в Україні вийшов з друку перший том Української Радянської Енциклопедії, яку "великий старший брат", врешті, дозволив видати... Радянська українська преса повна похвал і подяк "старшому братові" та його комуністичній партії, повна лайки й погроз на адресу "буржуазних" націоналістів.

Приємно, що окупант так учадів від "успіхів", що майже сам вірить у те, що націоналісти є тільки "за рубежами", ніби вони злетіли поза "рубежи" російської окупації з Марса, а не виїхали з України! Це добре, бо коли ворог не вміє бачити фактичного стану на фронті, то з ним легше воювати.

Про ціну підокупантської енциклопедії висловились редактори Б. Сов. Енциклопедії і — уявіть собі! — закинули їй те, що в ній мало сказано про Україну, що більшість гасел є загальними, що вони перекладені з БСЕ. Ці закиди зроблені творцям УРЕ, зокрема відомому поетові Бажанові.

Нам здається, що ми, шануючи таланти таких осіб, як Бажан, Тичина, Рильський, закриваємо очі на найогидніше їх вислужництво перед Росією. Ми розуміємо, що ніхто не хоче вмирати, ніхто не хоче йти на заслання, бо приємніше носити ордена, ніж тюремного номера. Врешті, й не треба, щоб усі українці вмирали, бо окупант тільки того й хоче, щоб нас менше було. Та справа не в тім, а в іншому: тепер нема найменшої загрози смерти, то чого ж так підлабузнюватись? Очевидно, підлабузнювання цих людей уже в крові, воно стало своєрідним "умовним рефлексом". Мені здається, що якби Бажана, Тичину й Рильського запитали в анкеті про їх фах, то вони могли б сміливо відповісти: "Російський вислужник". Справді: ані Корнійчук, ані Ле, ані, врешті, жид Первомайський не можуть дорівняти цим трьом "тузам пресмикання".

То нічого, що в "Нових Днях" інколи можуть бути навіть їх твори видрукувані, але часто приходиться шкодувати, що ми ще й досі маємо цих бридких "трьох мушкетерів" московського підлабузництва — вони нам справді шкодять.

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ:

Через брак місця ми не змогли видрукувати всіх листів до редакції і рецензій — усе це видрукуємо в черговому числі.

Редакція

Подвоїмо кількість передплатників журналу до його 10-річчя!

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ

Високоповажаний пане редакторе!

Шлю 5.00 дол., з них 3.50 на віднову передплати, а 1.50 на розбудову журналу.

З картки Ви бачите, що я передплачую журнал другий рік, але читаю я його з 1954 р. Чотири роки я читав його в Колеґії св. Андрія, тому хочу висловити Вам від себе і від своїх колишніх товаришів, студентів-богословів УГПЦ щиру подяку за журнал, який Ви стало шлете в Колеґію св. Андрія.

Дуже шкодую, що навіть тепер не можу відплатитись за всіх нас, безплатних читачів, і приєднати Вам нових передплатників: у моїй окрузі взагалі мало хто читає пресу, українську тим більше.

Щиросердечно вітаю Вас з десятиріччям видавництва, нехай Господь Бог наш збереже Вас і журнал "Нові Дні" ще довгі літа!

З християнським привітом,

священик М. СТЕЦЕНКО, Лак Ла Біш, Альберта, Канада.

Дякую, всечесний отче, за побажання. Адреси М. Понеділка в мене нема, хіба що він прочитає це і зголоситься, то я його листа перешлю Вам. П. Вол.

Дорогий пане Волиняк!

Шлю поштового переказа на 20.00 дол. З них на віднову передплат на "Нові Дні" й "Соняшник" — 7.50, 3.50 на нового передплатника в Австралію, а решту або знайдіть кому передплатити, або на розбудову журналів.

Бажаємо Вам багато сили і дальших успіхів!

Привіт від усієї нашої родини!

Ярослава ГІРНА з родиною, Аллістон, Канада.

Дякую, пані Гірна. З решти грошей беру ще 4.00 дол. на передплату "Нових Днів" для одної родини, яка тільки що переїхала з Англії в Чікаґо. Голова родини не дуже здоровий і наші читачі просили мене забезпечити

КЛЮБ ЕТНІЧНОЇ ПРЕСИ В ТОРОНТІ

Клюб Етнічної Преси в Торонті, до якого належать і "Нові Дні", об'єднує 28 різномовних видань, що обслуговують різні етнічні групи.

Основною метою Клюбу є впроваджувати новоканадців у життя Канади і влегшувати їм краще порозуміння поміж численними етнічними групами Канади.

У цьому "Році втікачів" важливою проблемою є придбання фондів для допомоги втікачам. Треба підтримати зусилля для збільшення того фонду і ліквідації таборів втікачів у Европі і всюди, де вони є; допомогти переселитись тим з-поміж втікачів, що хворі й самітні.

З метою допомогти цій справі Клюб Етнічної Преси вперше в історії етнічної преси заплянував влаштувати Забаву етнічної преси 29 квітня ц. р., о 8-ій год. 30 хв. у Роял Йорк готелі.

Канадський Клюб Етнічної Преси в Торонті, разом з таким же Клюбом у Вінніпезі, що репрезентують етнічну пресу в цілій Канаді, творять сьогодні Канадську Федерацію Етнічної Преси.

Вперше відбудеться Конвенція Канадської Федерації Преси в Торонті в днях 29 і 30 квітня 1960 р. Головним промовцем буде міністер еміґрації, дост. пані Е. Ферклоу.

Інформацію про постанови Конференції подасть у своїй програмі радіовисильня СіеФаРБі 1 травня ц. р.

"ПІД ВЕСЕЛИМ ОБОРОГОМ"

(Закінчення із стор. 22-ої.)

сове" німецьке танґо "Марина", наша нація "засяде в народів вільних колі"... Ні, краще попередити вже тепер.

Цікаве оформлення М. Левицького, який виявив і винахідливість, і, часом, дотепність, уникав повторення, не лінувався хоч частково змінити його на кожен черговий номер.

А взагалі вечір був, як на еміґрацію, цілком приємний. Якби так "Розвазі" додати кілька фахових артистів та з пару авторів на тексти, рівних хочби В. Левицькому, то вона могла б справді культурно розважати заспаних і запрацьованих торонтян. П. Волиняк

ого журналами, а дітей підручниками, поки вони улаш-
уються на новому місці. Він Вам підтвердить це.

Решта, 3.50 дол., лишається на розбудову. Щиро ві-
аю Вас, пана Богдана й Ладу! П. Вол.

Шановний Петре Кузьмовичу!

Шлю 5.00 дол., з них 3.50 на віднову передплати,
1.50 на розбудову журналу.

Бажаю успіху в праці!

Р. ВАСИЛЕНКО, Оттава, Канада.

Високоповажаний пане Волиняк!

Шлю 5.00 дол., з них 4.00 на віднову передплати,
а 1.00 на пресовий фонд.

З повагою,
Ольга КУЛИНЯК, Честер, США.

Вельмишановний пане Волиняк!

Не хочу відставати від інших читачів, у справі под-
воєння числа передплатників. Шлю 8 доларів, з них
чотири на віднову моєї передплати, а чотири за нового
передплатника, адресу якого додаю.

Щасти, Боже!

З пошаною,
М. ГРОМНИЦЬКИЙ, Сан Франциско, США.

Дорогий пане редакторе!

Шлю Вам чека на 4.00 дол. на передплату для ново-
го передплатника, якому прошу слати журнал з січня.

Сердечно вітаю!

Ваш передплатник,
В. ВОЛКОВ, Філаделфія, США.

Шановний пане Волиняк!

Додаю поштового переказа на 5.00 дол., з чого 3.50

на віднову передплати, а 1.50 на розбудову журналу.

При цій нагоді бажаю Вам дальших успіхів. Лютневе число "Нових Днів" було просто досконале. Сподіваюсь, що в майбутньому матимемо більше таких чисел.

З пошаною,

В. КОНЮХ, Торонто, Канада.

РОЗШУКИ

Гейка Миколу з дружиною Галею та сином Миколою розшукують їх куми Жиділаєви Михайло та Настя.

Хто б знав їх адресу (чи вони самі) — просимо повідомити на адресу:

P. Sirenko, 960 12-th Ave. Lashine, Que. Canada.